

JOACHIMI HAGEMEIERI

De

FOEDERE

By: P. N. 415

CIVITATUM
HANSEATICARUM
COMMENTARIUS.

8228

FRANCOFURTI ad MOENUM
Apud IOANNEM BEYERVM.

clo. 15.c LXII.

SACRI ROMANI IMPERII

Trium illustrium Rerum publicarum

LUBECENSIS BREMENSIS HAMBURGENSIS

Magnificis, Nobilissimis & Amplissimis

Dominis Consulibus, Syndicis & Senatoribus, hodiè
in Hansa Teutonica Plenipotentiariis, amicis
& fautoribus suis maximis

JOACHIMVS HAGEMEIERVS

S. P. D.

Avident hæ paginæ , Viri Magnifici &
Nobilissimi , argumenti fiduciâ vestrum
nomen sibi inscribere , quod in Fœdere
Hanseatico semper eminentissimum fu-
it. Quæ ad antiquissimæ Societatis ori-
ginem , ad illius incrementum , itemque ad formam &
constitutionem tam veterem , quam hodiernam perti-
nent , quibusdam id abs me exigentibus , ea brevitate
nuper complexus sum , ut confidam laborem meum
vobis non ingratum futurum , in primis cum non

nullius ex odio, vel ex ignorantia, de laudatissimo
hoc Fœdere aliter judicent, quam par est. Nolui
autem res ab Hansa Teutonica præclare gestas huic
Commentario inferere; esset hoc nimis prolixum,
& alias nemo in Annalibus Superiorum temporum
vel mediocriter versatus ignorare potest, tot illustria
specimina. Sæpè gravissima bella terra marique à
Majoribus vestris feliciter & gloriòsè confecta repe-
rīo, qui per illatas injurias provocati avitam liber-
tatem & jura acquisita justissimè propugnarunt. E-
nīmverò cùm inclyti Collegii vestri ab aliquo annis
non levia in me extent beneficia, ingrati hominis
notam vix declinarem, si id reticerem diutius, quam-
vis facilè agnoscam me vetus debitum libello hoc mi-
nimè expungere, quem ut serena fronte excipiatis, et
iam atque etiam peto; interea ex animo precor, velit
Deus Optimus Maximus florentissimas Civitates ve-
stras conservare imposterum, & clementissime prospic-
cere, ne quid detrimenti capiant hujus Nobilissimi Fœ-
deris Socii in universum. Valete feliciter.

Francofurti ad Mœnum Kalend Martiis

Anno cīc Iōc LXII.

INDEX CAPITVM.

- CAPVT I. *De Etymologia vocis Hansæ, & origine Fæderis.*
- CAP. II. *Fædus Civitatum Hanseaticarum licitum & legitimum esse ostenditur.*
- CAP. III. *De numero Civitatum Hanseaticarum eorumque divisione.*
- CAP. IV. *De sex Civitatibus Wandalicis et illarum Fæderespeciali.*
- CAP. V. *De quatuor Emporiis sive Computatoriis Hansæ Teutonica.*
- CAP. VI. *De Comitiis & Conventibus Hansæ Teutonica.*
- CAP. VII. *De prarogativa Lubecensium in Societate Hanseatica.*
- CAP. VIII. *De contributionibus & collectis Civitatum Hanseaticarum.*

O MISSVM.

C A P. III. *Civitatibus Saxonicas addenda;*
Gottinga , Hildeshemium , Hannovera.

De Foedere Civitatum Hanseaticarum Commentarius.

C A P. I.

DE ETYMOLOGIA VOCIS HANSÆ Et origine Fœderis.

Hoc oedus Civitatum Hanseaticarum, quod pro libertate commerciorum & mutua defensione adversus quascunque injurias contractum est, non tantum in Germania, sed finitimis quoq; Regniis atque Provinciis ab aliquot retrò leculis celebrefuit. Ex his cum præcipue maioresque ad mare, quod Saxones See vocant, positæ sint, inde Ansee nomen profectum esse, non pauci suspicantur. Alii vocis originem Gothis ascribunt, qui viros summa dignitatis Anses appellabant, quale nomen etiamnum in Saxonie inferiori superest. Jornandes de rebus Geticis cap. 13. *Tum Gothi haud sègnes reperti arma capeſſunt, primique armati conflictu mox Romanos devincunt, Fuscoque duce extincto, dirutias ex castris militum despoliant, magnaque potiti per loca victoriā, tum Proceres suos quasi qui fortuna vincebant*

cebant, non paros homines, sed *Semi-Deos*, id est, Ansae appellaveré. Apud me certum est, quicquid etiam ab aliis in medium affera-
tur, ab antiqua voce *Hansa* quæ societatem foedus, & Collegium
significat, Civitates nostras nomen accepisse. Accedit ad hanc
sententiam Georgius Fourrier in *Geographica Orbis Notitia lib. 3.*
cap. 12. Est *Hansa* vel dictio *Gothica* conventum sonans, vel *Teutonica*,
qua immunitatem significat à qua urbes dictæ Hanseaticæ, numero
sexaginta sex, quæ societatem inierunt ad conservanda privilegia va-
riis à Principibus concessa, quos aliquando suis armis & classibus non
mediocriter adjuverunt. Ceterum quo anno præcisè Fœdus hoc
coaluerit, non satis expeditum est. Ex vetustissimis documentis,
quæ ad manus meas pervenerunt, conjicio Civitates, quasdam
maritimas inferioris Saxoniz in primis autem Lubecam & Ham-
burgum, ut mercaturam liberè & securè exercent, paulò ante
Friderici II. Imperatoris atatem, circa annum 1200. societatem
in iisse, atque hanc occasione, cum postea aliæ remotiores extra
Saxoniam sub certis legibus accederent, natam esse illum
confederationem, quam hodiè Hanseaticam vocamus. Con-
cedamus Lubecam, societatis caput, Danis ex Holsatia disce-
dentibus, serius, & sub Friderico II. demum Imperii libertatem
consecutam fuisse, propterea tamen hujus fœderis initium in
posteriora tempora minime rejiciendum esse arbitramur, cum
vero simile non sit, huic Urbi statim in principio fœderis dignita-
tem istam collatā esse. Specialis & recentior societas est quarun-
dam Civitatum Saxoniarum, quam tangit Bodinus *lib. 1.* de *Re-
publ. cap. 7. in fine.* Antea quidem & in amos quadraginta societas
quæ *Suevica* dicitur, contracta fuerat à Civitatibus Germania superio-
ris, in qua nihil prater Imperium Germanicum exceperunt. Neo
multo post *Wandalorum* Civitates Imperiales, Lubeca, in quam,
Hambur-

Hamburgum, Wismara, Rostoca, Brema, Stada, societatem simul coierunt, ac belligerendi causa ducem Holstium crearunt. Hujus foederis potentia immunitatibus Principum atque civium opibus à prima origine intra paucos annos tantoperè excrevit, ut vicini Reges aliique Status amicitiam nostrarum Civitatum quasi affectaverint; Certè superioribus seculis Reges Septentrionales Collegii Hanseatici robur tanti fecerunt, ut illius arbitrio & decisioni controversias maximi momenti sèpius subjecerint. Petrus Bertius lib. 3. rerum Germanicarum c. 4. Hoc constat illarum (civitatum Hanseaticarum) ope gravia bella olim fuisse composita, discordias vicinorum Regum Principumque sòpitas, pacem restitutam, quod magnum crederetur momentum ipsorum potentia & allatura, si sese alterutri parti adjunxissent: Merito ut societas Teutonica sequestra pacis, publicaeque per Germaniam tranquillitatis procuratrix multis iam seculis habitæ sit.

C A P. I I.

FOEDUS CIVITATUM HANSEATICARUM licitum & legitimum esse ostenditur.

Quanquā nonnullæ Civitates foederis Hanseatici superiorē Magistratum præter Cæsarem agnoscant, & per consequens, neque in Comitiis, neque in conventibus Imperii Circularibus sessionem & votum habeant, ex eo tamen nondum sequitur, quod speciem conspirationis sapiat societas. Pro adverfa opinione nihil præsidii est in Aurea Bulla Caroli IV. cap. 15. Nam si rem rectè consideremus in hac ipsa sanctione quæ foedere nostro posterior est, non prohibet Imperator, sed permittit potius pacta & confœderationes Civitatum inter se, pro publica

pace provinciarum. Fatetur hoc ipsum Eberhardus à Weyhe, huic Societati non usq; adeò benignus, lib. i. de Fœderibus c. 2. Et si vero de anno initi fœderis dubitent prudentes, tamen hoc certum esse scio, Caroli IV. gratiâ Hanseaticum fœdus confirmationem esse.

Ex Annalibus planum est, Imperatores Germanicos pro quibusdam Civitatibus Hansâ ejeciatis ad Collegium non semel scripsisse, quod utique non fecissent, si fœdus nostrum judicassent illicitum atque illegitimum. Itaque cum Brunsvicenses Hansâ excluderentur, Carolus IV. autoritate sua effecit, ut præviis certis ritibus anno 1381. recepti fuerint, teste Alberto Krantzio *Wandal. lib. 9. cap. 7* qui in eadem Historia .lib. 13 cap. 12. commemorat, Colonienses beneficio Friderici III. Imperatoris & Archiepiscopi anno 1475. cum sociis rediisse in gratiam, à quibus segregati fuerant Verba ejus hæc sunt : *Catum habuere celebrem in Lubeca urbes communionis Hansæ Teutonicae anno proximo, ibi Colonienses jam se ante à reliquis segregatos in Anglia, ad eam redire communionem maribus pedibusq; contenderunt, alioquin non usuri in Anglia immunitatibus ab olim indultis.* Diu reluctatum est. Ostensa sunt crebrae illorum in socios communionis tergiversationes. Scripsere pro illis Imperator & Archiepiscopus Colonensis, sed cum diu illis pernegata esset reconciliatio, satisfactione præmissâ passi sunt redire in id ipsum.

Nostro seculo Ferdinandus II. inter arma vicittritia Civitates Hanseaticas ad nauticum fœdus in eundum cum Hispanis per Legatos invitavit, qui in Conventu Lubecensi anno 1628. Cæsaris nomine profelli sunt, salutem atque incolumitatem harum Urbium Imperii rebus maximum momentum adjicere. Eandem rationem secutus est laudatissimi Patis optimus filius Ferdinandus III. qui non tantum ex consensu Electorum, Principū,

cæterorumque Statuū Civitates nostras anno 1648. Instrumen-
to pacis Westphalicę comprehendendas esse censuit (quo ipso-
publice & quasi in facie totius Europæ fœdus pro legitimo agni-
tum est) sed prospexit etiam, ut ipsarum Jura & privilegia salvā
atque integra conservarentur. Instrum: Pacis Cæsareo-Suec.

*Art. X. §. ult. Interq; eos Civitatibus Hanseaticis eam navigationis
& commerciorum libertatem tam in exteris Regnis, Rebus publicis
& provinciis, quam in Imperio integrum conservabunt, quam ibi ad
præsens usque bellum babuerunt. Ut plura alia fundamenta nunc
omittamus, tutissima est Hansæa societas sola præscriptione tem-
poris immemorialis, quæ plus quam privilegiū, pactum, vel ma-
nifesta concessio efficit, ut omnino oleum & operam perdant,
qui fœdus hoc deinceps oppugnare annituntur.* Dominicus
Arumæus in *Commentario ad Aiream Bullam Cap. 15. §. 10. Quare*
*concludimus, quia fœdus illud (Hanseaticum) ab Imperatoribus, Regi-
bus, Principibus cæterisq; Imperii Ordinibus legitimum & justum
haclenus habitum fuit, ideo etiam id tale vere censi debet. Indubi-
tatum porro est, Civitates nostras etiam cum exteris legitimè
fœdera contrahere, modo Cæsar & Imperii Status excipientur,*
ideoque licet de Fœdere anno 1615. cum Belgii Ordinibus
*inito, Ministri Imperatoris Matthiæ, teste Casp. Klockio *de**
Contribut cap. 14. sect. 3. num. 60: qui tunc temporis Viennæ fuit,
paullo sequius judicaverint, postea tamen deprehensum est, rem
multo aliter sese habere, nec quicquam in detrimentum atque
*præjudicium Imperii ab his Urbibus tentatum esse, quod perpe-
ram nuper asseruit Benjaminus Leuberus, in disquisitione Stapu-
le Saxonice adversus Magdeburgensium Privilegium Ottoni-
cum, num. 1149. & seqq.*

Ex eadem ratione iam ante aliquot secula Socii Hansæ

Teutonicæ cum Galliæ Regibus fœdus & Pacem perpetuam in-
ierunt nihil cōtradicente Imperio. Krantzus *Wandal. lib. 14. c. 22.*
Per idem tempus (anno 1497.) missus est idem ille Wandalicarum Vr-
biū nomine, qui supra nuntius in Franciam ad maris Admiraldum,
Virum Nobilem, ut quereretur multas in mari ex Francia fieri depræ-
dationes adversus perpetuam pacem quæ esset inter Coronam & Ci-
vitates. Satis habere in promptu easdem Vrbes, quæ par pariredder-
ent; sed deferre Majestati Regia, ne ante se, quam querantur, vindi-
carent, orare ut rebus finem faciat. Compertus est ille Admiraldus, in
urbe Parisorum, ibiq; præsente Archiepiscopo Lugdunensi (qui &
Cardinalis Romæ Ecclesie) & aliquot ex Parlamento præsidentibus
Doctoribus responsum est nuntio, non placere Regi, si quid fiat adver-
sus fœdera, quæ ille manere cupiat inviolata; constituisse illum qui ta-
libus rebus prospiceret. Huiusmodi fœdus nuper inter Christianissi-
mum Regem & Civitates Hanseaticas, anno scilicet 1655. men-
se Maio renovatum est, de quo postea. Refutatione propemo-
dum indigna est Hermanni Kirchneri sententia, qui *lib. 1. de Le-
gatis c. 3.* negat Civitatibus Hanseaticis competere jus mittendi
Legatos, cum ex dispositione iuris civilis huiusmodi collegia
privatorum loco sint & per consequens iura Maiestatis non ha-
beant. Alia nunc rerum facies est, neque hodiè de statu Imperii
Romano Germanici ex Legibus Justinianeis judicandum. Ab
aliquot seculis Hansa Teutonica ad Imperatores, ad Hispaniæ,
Galliæ, Poloniæ, Daniæ & Sueciæ Reges ad Magnos Moscoviax
Duces, diversosque Principes & Status misit Legatos, & vicissim
recepit aliorum, adeò ut anno 1598. uno eodemque tempore
ipsius Imperatoris Hispaniæ, Poloniæ & Sueciæ Regum Ministri
ad Comitia Lubecensiæ venerint.

DE NUMERO CIVITATVM HANSEATICARVM earumque divisione.

CVm ex Civitatibus Hanseaticis quædam pro re nata recesserint à foedere, quædam vero ab ipsis sociis ejectæ receptæq; fuerint, non potuit aliter fieri, quam ut series & Catalogus esset paulo incertior. Thuanus lib. 51. *Historiarum ex Davidis Chytræi sententia*, quem in rebus Saxoniciis perpetuo sequitur, plures octoginta constituit, alii pauciores numerant. Hoc certum est quod anno 1494. in Comitiis Lubecensibus septuaginta duæ superfuerint, postea ibidem anno 1554. comparuerunt sexaginta sex, quarum cives foli sunt capaces privilegiorum in quatuor Emporiis, cum non constet plures hujus foederis legibus & statutis tunc temporis sese subjecisse. Nati autem in pagis Hanseaticis ad usum privilegiorum non prius admittuntur, quam jura Civitatum legitimè consecuti fuerint. Totum Systema, hodierna tempora respiciamus, compositum est ex Civitatibus Imperii absolute liberis & conditionatis seu mixti status & peregrinis, quæ Imperium Germanicum non amplius agnoscunt, ut sunt Belgicæ, Prussicæ & Livonicæ: ratione originis dividuntur in Wandalicas, quæ primitus coierunt, & ultra Wandalicas, ut appellat, quæ Wandalicis accesserunt postea; ratione situs autem in Orientales & Occidentales. Ad Orientalē Hansam referuntur Lubeca, Brunswiga, & Dantiscum cum Civitatibus subordinatis, quarum Incolæ respectu cæterarum Germanicæ provinciarum Orientales sunt, atque propterea à Gallis, Anglis & Belgis Osterlingi dicuntur. Bodinus de Republ. lib. 1. cap. 7.. n. 96. Itaque videamus jura commerciorum singularibus pactis populorum ac Principiū

ipm conventis contineri; Cujusmodi sunt ea quæ à Regibus Franco-
rum tributæ sunt Balticis Civitatibus, quas ipsi Osterlandos appell-
ant. Occidentalis Hansæ caput Colonia Agrippina cum ci-
vitatibus ad Oceanum occidentalem positis. Omnes olim in
tres, postea Prussicis accendentibus, in quator Circulos sive Re-
giones distributæ sunt, quarum unaquæque suam habet Metro-
polin & civitatem quasi Subsidiariam, quæ Metropolitanæ offi-
cio fungitur, si illa vel obsessa, quod Brunsvicensibus hoc seculo
bis contigit, vel fœdere ejœcta sit, vel propter aliud impedimen-
tum officium facere nequeat.

Primi Circuli seu Quartirii pariterque totius Corporis
Hanseatici caput est Lubeca, à Friderici H!. Imp. temporibus
urbs libera & potens, quæ habet sibi junctas civitates *Wandalicas*
quinq;, Hamburgum, Rostochium, Stralsundum, Wilmariam,
Lüneburgum & *Pomeranicas octo*, Stetinum, Anclanum, Gol-
naviam, Gryphiswaldium, Colbergam, Stargardam, Stolpam,
Rugenwoldum.

Secundæ Regioni præst Colonia, illustris ad Rhenum Ci-
vitas quæ Justiniani tempore ex 18. §. 2 D. de Censibus Juris Italici
fuit, & nō an. 1487. ut vult Ghytreus in Chronicis, sed multo ante
Societati accessit, adeò ut in hac Civitate an 1358. in solennibus
Comitiis bellum adversus Waldemarum VI Daniæ Regem, de-
cretum sit, quâ occasione ipsam Hafniam sive Copenagium
aliasque Civitates cum freto Oresundico occuparunt Hanseati-
ci, referente Krantzio Lib 7. Dania Cap 39. Huc pertinent Ci-
vitates *Westphalicæ decem*, Monasterium, nupera pace Imperii no-
tissima Civitas, Osnabrugæ, Dortmundia, Hervordia, Soesta, Pa-
derborna, Lemgovia, Bilefeldia, Lipstadium, Goesfeldia: *Clivice*
& Marchicæ sex. Vesalia, Duisburgum, Emmericum, Warbur-
gum

gum, Unna & Hamma, *Gelrica septem*, Nimmegia, Zutphania, Ruremunda, Arnheimum, Venloa, Elburgum, Hardervicum. *Transfalanica tres*, Daventria, Campi, Suolla, & *Frisicæ tres*, Groninga, Bolsvverda & Stavera.

Tertia Metropolis est Brunsuiga cum urbibus, *Saxonice duodecim*, quales sunt Brema bene munita & libera Imperii Civitas ad Visurgen, Abbas Stadensis in Chronico: *Ipsò tempore* (hoc est anno 1013.) ferunt aggerem Bremensem firmatum contra insidias & impetus inimicorum. Magdeburgum, Goslaria, Eimbeca, Ulsena, Stada, Buxtehuda, Hamelia & Minda.

Quartæ classis caput est Dantiscum, urbs dives & Regno Poloniæ maximè fidelis. Membra sunt *Prusice quinque*, Konigsberga, Culma, Thorunium, Elbinga, Brunsberga, & *Livonice tres*, Riga, Revalia, Dorpatum.

Cæterum licet singulae Civitates, quas modo recensuimus, hodie non amplius ad societatem pertineant, quibusdam superiori & hoc nostro seculo, ut dictum, propter imbecillitatem recendentibus à corpore, quibusdam vero propter amissam libertatem neglectis durat tamen etiamnum inter peracipuas Urbes (quales sunt Lubeca, Brema, Hamburgum, Dantiscum, Brunsuiga, Colonia Agrippina, Magdeburgū aliæq;) illustre Fœdus Hanseaticum, quod præter Imperatorem, sicut ex diversis literis, Recessibus & Constitutionibus apparet, exter quoque Principes & Status agnoscunt, ut mi-

rari tatis non possim Informatorum Fisci Anglicani insignem impudentiam, qui ante annos quasi tres, Domum Teutonicam sive Stihardanam, quæ Londini est, ex hoc capite in Parlamento in primis oppugnarunt, quasi Fœdus Hanseaticum esse desierit; sed huic fallæ ineptæque objectioni, per publicum Scriptum societatis nomine, anno 1652, sufficientissimè responsum est, quod Actis adjecimus.

C A P. IV.

DE SEX CIVITATIBVS WANDALICIS
& illarum fœdere speciali.

Veritati in primis consentaneum est, Wandalos seculo quinto ex Provinciis Orientalibus trans Vistulam egressos ad mare Balticum consedisse, atque his locis sine motu diutissimè imperasse, donec tandem à potentissimis Saxonie Ducibus & præcipue sub Henrico Leone, bello superati & propriis sedibus ejecti fuerunt, qua occasione introductis Coloniis Saxonicas, Wandalorum nomen cœpit interire. Krantzius lib. 7. *Wand.* cap. 10. *Nan est si fundus sit Wandalicus, omne tamen nomen Wandalicum ita habuerunt advenæ Saxones exosum, ut non paterentur in suis Collegiis & Societatibus quemvis esse, qui non sit ortus Parentibus Teutonicis, idque sacramentis extorquent ab iis, quos suscipiunt.* Ab hujus gentis memoria sex Civitates, Lubeca, Hamburgum, Rostochium, Stralsundi, Wismaria & Luneburgum, etiamnū Wandalicæ appellantur, quamvis Hamburgū & Luneburgū propriè ad Saxoniam pertineant. Idem Krantzius lib. 1. de *Wand.* cap. 1. *In hoc maritimo tractu Wandalie ab olim à Wandalis (quos Sclavos etiam nostri dixeré) habitato nunc vero à Saxoniciis occupato,* florue-

floruerunt ab olim aliquot splendidae Urbes, quarum tanta erat potentia, ut potentissimo Danorum Regis a se configerent; Nunc partim funditus eversae, partim ad villarum rusticarum vilitatem redactae marcuerunt. Sub Saxonum autem gubernaculis aliæ locis aliis extrectæ, nunc potissimum propitio Deo florent; Quæ vetus regionis nomen etiam non ipsæ erubescunt, usq; hodie appellatae Wandalicae Urbes. Et postea: Hamburgum, et si Wandalica Urbs à solo non sit, multis tamen in rebus socia est Vrbibus memoratis. Luneburgum quoque in hac Wandalicarum Urbium societate numeratur, propter altrinsecam habitatorum in mercaturis communionem. Urbes istæ speciale fœdus ante aliquot secula inierunt, quod ex fide Alberti Krantzii *Wand. lib. 14. cap. 1.* anno 1484 Lubecæ renovatum est. Fuerunt summæ semper authoritatis in Hansa, & hodieque moris est, ut prius convenient, & de incidentibus negotiis deliberent, antequam universi corporis solennia Comitia instituantur. Tangunt hoc Lubecenses in literis ad Senatum Magdeburgensem anno 1624. die 24. Febr. exaratis: *Celare Vestrā Honoretiss: Prudentiam non possumus, quod ex more antiquo cum reliquis Civitatibus Wandalicis communī caverimus, ut consilio suo nobis suggesterent num hoc tempore cōduceret & necessitas talis esset, ut communis Hansæ Conventus & secundum hactenus usitatam consuetudinem, prius Conventus Wandalicus institueretur. In publicis Confessibus hunc ordinem observant perpetuo, ut prima sit Lubeca, commerciis in Septentrione nobilis, quam Aeneas Sylvius, gravis author, & postea Pótifex Maximus, in Europæ descriptione nō leviter commēdat. Secunda est Hamburgū, Stormariae Metropolis in Saxonia Trans Albina, hodiè Emporiū totius Europæ, nedū Germaniæ celeberrimū. Habuit hæc Civitas cū Serenissima Domo Holsatica, ratione immedietatis, gravissimas quæstiōes, quib⁹*

ante annos aliquot per sententiam Cameræ Spirensis finis tandem impositus est. Refert eam Caspar Klockius de *Contribut.*
cap.19.num.21.ibiquen.71. Addit: *In indice sive Matricula Franco-*
firtensi Friderici III. anno 1489. Hamburgum cum Rege Daniæ &
Duce Holstiae conjunctum est, cum indubitanter Imperii libera Civitas
fit, & protali etiam nuper Cameræ sententia anno 1618 declarata fuerit. Tertia est Rostochium, ditionis Mechelburgensis,
negotiationibus in Daniam, Sueciam, Prussiam, vicinasque Pro-
vincias & florentissima Academia celebris, ubi hactenus Viri
summi maxima cum laude docuerunt. Quarta est Stralsundum,
quæ à maris inter Rugiam & Civitatem excurrentis insula
Strela & Danica voce *Sund*, qua angustæ maris fauces deno-
tantur, nomen contraxit Hodie salvis privilegiis cum Pomera-
nia citeriori per Pacem Osnabrugensem ad Sueciæ Reges perve-
nit. Quinta est Wismaria, oppidum satis splendidum, & ex ruinis
quondam ibi proximæ Urbis Mechelburgi extructum. Quidam
propter maris vicinitatem quasi *Cismariam* dictam esse arbitran-
tur, quod nos in medio relinquimus. Ante motus Germanicos
pro Dominis agnovit Serenissimos Duces Megapolitanos lineæ
Suerinensis; Iam paret Sueciæ Regno ex Instrumento pacis à
quo nuper summum Tribunal seu Appellationis instantia, pro
acquisitis in Germania provinciis ibi constituta est. Sexta est Lu-
neburgum, prioribus recentior, & Serenissimis ducibus Brunsui-
censibus & Luneburgensibus certis legibus subiecta, qui ante
paucos annos Castello montis Calcarii præsidium imposuerunt.
In Hexapoli hac Wandalica totaque vicinia omnium antiquis-
sima est Hamburgum, ut frustra se opponat Stada, Civitas in du-
catu Brumensi, quasi ipsa extiterit ante Christum natum. Testa-
tur hoc quidem *Saxo Grammaticus Zelandus*, in *Historia re-*
rum

rum Danicarum, sed quis ignorat illius fidem ab eruditis damina-
ri? Itaque cum ex Annalibus Capituli Bremensis constet, quod
Carolus Magnus, confecto bello Saxonico, jam anno 789, sub-
Uthone, quem Eginhartus Ottonem vocat, præsidium relique-
rit Hamburgi, & Albertus, Abbas Stadensis in Chronico origi-
nem Comitum Stadensium, à quibus Urbs condita est, ad annū
1144. referat, facili negotio controversia hæc dirimitur Joannes
Gryphiander, de Wæichbildis Saxonice in Præf. n. 44. de Stadio.
Vrbe scribitur, quod Saxones de Alexandri Magni exercitu navigis
Albini intrantes, hic stationem invenerint, urbemque conditam ex-
inde appellaverint. Qui adventus cum fabulosus sit, sequitur &
adificationem & notationem ejusdem farinae esse: Presertim cum
Henrici II. tempore Vrbs nondum in rerum natura fuerit, sed ab illo
demum Archiepiscopo Hamburgensi licentia concessa sit.

C A P U T V.

D E Q V A T V O R E M P O R I I S S I V E C O M -
putatoriis Hansæ Teutonicae.

CUM manifestum omnino sit, obtinuisse Hanseaticos etiam à
peregrinis Regibus & Principibus, pro commodiori distri-
butione mercium, diversis in locis jus institutorum cum amplissi-
mis immunitatibus & facultate extruendarum ædium sive aula-
rum, operæ pretium erit, de quatuor Emporiis rem paulò ex-
actius proponere.

Primum Emporium Hansæ Teutonicae est Londin in An-
glia, cui Henricus III. insignia privilegia concessit, quæ à subse-
quentibus Regibus quatuordecim confirmata sunt. Idem ille
per diploma anno 1268. exaratum, quod ex Archivo inclytæ:

'Reipublicæ nuper edidit Clatis: Lambecius lib. 2. Rerum Hamburg. num. 383. Hamburgensibus dedit libertatem habendi pecuniam suam Hansam per totum Regnum Angliæ in perpetuum. Erant Hanseatici immunes ab oneribus reliquorum subditorum, & pro mercibus importatis atque exportatis, vectigalis loco, centesimam duntaxat & ejus dodrantem solvebant. Ex veteri instituto autem tenebantur belli tempore tueri & defendere Londini portam Episcopalem. Habent ibi publicam domum Guildehallam Teutonicorum, Stapelhoff sive Staelhoff dictam, in qua hodieque, sed imminutis privilegiis subsistunt mercatores Lubecenses, Hamburgenses, Dantiscani, Hansæ nomine Lanæ præcipua negotiatio fuit, quæ pro panno conficiendo mittebatur in Belgium, sed cum Angliæ Reges animadverterent, subditorum suorum commodis, per hanc societatem, non parum decedere, pro tollendis antiquis immunitatibus, alia atq; alia in medium prolata sunt, tandemque sub Eduardo VI. à Parlamento Londonensi anno 1551. decism, Angliæ Reges non amplius iis teneri. Ex hoc principio auctum fuit vetus telonium, atque idem fere exactum ab Osterlingis, quod ab Anglis. Acriter hic se se oposuerunt Hanseatici, donec tandem à succedente Maria anno 1553. pristina jura atque immunitates recuperarent. Non diu stetit hæc concordia, sed post annum unum atque alterum, exortis novis libibus, res ad Elisabetham Reginam translata est, quæ nullis rationibus, etiam ab ipso Imperatore Rudolpho II. adductis moveri potuit, ut Hanseatica privilegia salva atque integra relinqueret, ideoque ex communi consensu Statuum, in Comitiis Augustanis anni 1582. illustrissimo Frisæ Orientalis Comiti, per publicum Decretum injunctum fuit, ut Mercatores Anglicanos vulgo *les marchants Adventuriers* propter instituta mono-

polia Embdā civitate ejiceret, qui deinde sua sponte, cum exercitus Hispanicus vicinam Provinciam Groningensem ingredetur, Hamburgum migrarunt, ubi a Senatu certis conditionibus ad tempus recepti quidem, sed vicissim dimissi fuerunt, donec postea, relicta Stadā, Hamburgū reverterentur, ubi etiamnū subsistunt, & ex panni mercatura maximum lucrum faciunt.

Excusat Elisabetham Cambdenus in Annalibus *Rerum Anglicarum part. 4 sub an: 1595.* testaturque quod illa Cæfari, per Christophorum Perkinsum, super querelis Hanseaticorum, ad hunc modum responderit: Privilegia illa propter abusum & alias rationabiles causas, negantur. Eduardo IV. authoritate Parlementi, à qua nulla provocata, refixa esse, utique temporibus non accommoda, concessa scilicet cum res mercatoria & nautica apud Anglos jaceret, ideoque eorum usum, regnante Maria omnino fuisse inhibitum. Reginam non quæsivisse omnitudinem privilegiorum abolitionem, quod ex lege Parlementaria jure poterat, sed primis regni annis alia nonnulla iis aliquandiu, ut temporum rationes tulerunt, indulsisse; donec ipsi Anglos, nec quidem præmonitos, Hamburgo nulla habita amicitię ratione, nulla ex causa exturbarunt: Postea tamen statuisse easdem negotiandi rationes, quibus Angli utuntur cōcedere: Illos vero omnino recusasse, nisi meliori jure uterentur. Cum nec alicubi consuetum nec ferendum, ut alienigenæ in ecarum rerum commercio, quæ cuique regioni peculiares, indigenis præferantur, quod ex illis privilegiis vendicant. Præterea Rempublicam consistere non posse, si non alia vectigalia, quam ante trecentos annos imposta, ab Hanseaticis nunc exsolvantur, privilegia in Reipublica detimentum concessa admittantur, & justis de causis olim antiquata ad preces cujuspam denuo revocentur.

¶ Ita paritamen fere jure cum Anglis essent, in Cæsareæ Majesta-
tis gratiam subinde obtulisse, scilicet in solutione Vectigalium
pro pannis hinc evectis & mercibus è Civitatibus Hanseaticis
invechi solitis, non amplius persoluturos, quam naturales. Quod
si vellent merces aliunde nimirum ex Hispania & Belgio in An-
gliam invehere, licebit eis persolventibus unum denarium pro
vectigali in qualibet libra minus, quam alii exteri, pannis solum-
modo exceptis, quos non liceret Hanseaticis transportare in alia
loca, nisi Hanseatica, ultra flumen Amasim & urbem Embdanam,
versus Orientem & mare Balticum. Permisisse etiam illis sedes
suas Londini, & alibi in Anglia retinere ac honestâ disciplinâ gu-
bernare societatem per Aldermannum suum, modo nihil fiat in
præjudicium Majestatis Reginæ & legum Regni. Sperare itaque
Mandatum Augustanum de Anglorum commerciis inhiben-
dis, quod Hanseatici impetraverant, suspendendum esse, maxi-
mè, cum Imperii Ordines cognoscere non possint de privilegiis
aut aliis quibuscunque ad jura regni Angliæ spectantibus, quod
Regnum absolutissimum Superiorem agnoscit nullum.

Publicato in Germania Edicto Statuum adversus mercato-
res Anglicanos, ut Imperio excederent, non quievit Reginæ Eli-
sabetha, sed viceversa Hanseaticis quoque mercaturâ & Angliæ
Regno interdixit, quod ab eodem Cambdeno part. 4. Annal.
Rer. Engl. sub an. 1597. annotatum reperio his verbis. *Hanseatici*
autem importunis apud Imperatorem efflagitationibus evicerunt, ut
Edicto promulgato Angli mercatores è Societate, quam vocamus
Adventureurs, omni negotiatione in Germania interdicerentur, eo
quod suis legibus, & non Imperii in Imperio Mercaturam exercerent.
Cum Reginæ Elisabetha per Joannem Wrothum apud Imperatorem
& Stephanum Lefurium apud Imperii Principes, ut Edictum suspen-
deretur

deretur, resque componeretur frustra egeffet; Publicato Londini Pro-
grammate eodem die, quo Angli & Germania excedere jussi, omnibus
Hanseaticis & mercatura regno Angliae interdixit, iusque
Prætorem Londinensem Hanseaticos possessione adiunquam in urbe
habuerunt, & Stiliard vocant, movere. Occasionem hujus dissidii
inter Anglos & Hanseaticos exponit Chytræus in Saxonialib. 23.
cujus integra verba, cum negotium hoc summopere illu-
strent, non pigebit adducere. Ab eo tempore (nempe post Trans-
actionem inter Eduardum IV. Angliae Regem & Hanseaticos
Trajeti ad Rhenū, anno 1474. initam) annos circiter octoginta
sub Richardo III Henrico VII. & VIII. & Eduardo VI. im-
munitates in Anglia suas Germani retinuerunt, donec Dan-
tiscani quidam Mercatores, temerario usu, vestigia Regi Anglie a
Polonis aliquot mercatoribus pendendum, averterunt. Cum
enim Teutonicæ Hansæ socii vix dimidium vestigialis, quod cœ-
teri pendunt, de mercibus evehendis numerarent, Dantiscani
illi, de Polonorum mercibus in naves suas impositis suo nomine
solverunt; Atque ita Regem bona vestigialis parte defraudarunt.
Londinenses igitur mercatores Angli, jam dudum societati Ger-
manorum Hansæ libertatem illam invidentes, & nihil præter
justa occasionem & prætextum eam labefactandi & evertendi
captantes, Decretum à Parlamento impetrarunt, quo Germanos
omnia Emporii illius jura, immunitates, Residentiam & privile-
gia amisisse, iisque perpetuo privatos esse, nec unquam recupe-
rare debere pronunciarunt: Cum autem durior & iniquior sen-
tentia videretur, ob unius & alterius delictum, totam societatem
adeo graviter plecti, Eduardus VI. adhuc superstes, rogatu Civi-
tatum, controversiæ totius amicè componendæ causa, diem in-
dixit: Ad quem Joannes à Werden, Eques & consul Dantisci-

nus, Hermannus Falco Consul Lubecensis, Albertus Hackman
Consul Hamburgensis, ingenti pompa & sumptu Londinum
profecti sunt, ubi circa illorum adventum immatura morte sub-
lato Eduardo, Maria Soror Regnum excipiens, posteaquam
multis mensibus cum Civitatum Legatis, communicatum tra-
ctatumque fuisset. Tandem ita rem omnem componi clemen-
tissime passa est, ut Hansæ fœderatis Civitatibus ad formam an-
tiquorum Privilegiorum, initorumque contractuum, omnis
commerciorum ratio, ita liberè eoque prorsus modo constaret,
quomodo iis Henrici septimi avi, atque Henrici octavi Patris
temporibus usi, gavisique unquam fuissent. Qua de te volun-
tatem suam non tantum Regio diplomate clementissime de-
claravit, sed quam plurimis etiam singularibus mandatis ad præ-
cipuorum portuum Regni sui Præfectos, decretis Hansæ merca-
tores pristinis suis juribus restitui præcepit. Etsi verò vix anno ver-
tente Adventuriis seu Londinenibus, Anglis mercatoribus rur-
sum querelas de Hansicorum in Belgio mercatu moventibus,
novi Conventus occasio subministrata fuit: Quas quidem que-
relas Philippus Hispaniarum Rex, pro suo in Hansæ Societatem
clementissimo animo interveniens componere studuit; Quia ta-
men earundem finiendarū diem Maria Regina sua etiam morte
ante vertit, eamq; ob causam illa querelarum capita in exordium
Regni Elisabethæ rejecta fuerunt; sub quo post multorum men-
sium frequentes inter Reginæ Commissarios & Hansæ Legatos
habitas Communicationes utrinque re infecta discessum est.

Vitio non caret Alberici Gentilis sententia, qui lib. 3. cap. 15.
de jure belli existimat, liberum fuisse Angliae Regibus, pro ratione
temporum & Reipublicæ commodo privilegia olim indulta re-
yocare & rescindere yicissum, cum iniquum videatur peregrinos
melioris

melioris conditionis esse, quam subditos: Et ergo, inquit, hic quoque contendō, non fieri Hanseaticis Civitatibus injuriam, si quae illis tributa sunt privilegia ab Anglis Regibus immuniuntur nunc aliquantum, cum nec vicini possint oneroso prosus concessa titulo, & in gravissimum ipsorum Anglorum Mercatorum excent damnum, adeoque & iniquitatem, dum exteriores meliori facerent conditiones, quam subditos. Disceditur propter magnum damnum, quod alii & Alciatus. Atque magnum damnum quod sit, etiam alii explicant. Magna hio aequitas videtur Anglorum, qui aequalē sibi & Hanseaticis petunt jus; Dum alii Exteri ferunt multo iniquius, sed & de hoc Angli viderint jure Consulti. Dictum vetus & in ore etiam puerorū, recte data non admīni. Hec igitur sit & Regula. At vidēndū recte data (quod ut dicam unum adhuc) negare de Privilegiis Hanseaticarum Angli possunt & quoniam Privilegia illa sunt in successiva datione, etiā addet Angli posse se negare, nūne dari recte, et si data recte negare nō possent: Fortior & solidior hīc subest ratio, quā dissimulare minimē debebat Gentilis. Non habent Hanseatici Privilegia sua per merā Regum gratiā & munificentiam, sed quicquid juris ibi obtinuerunt, hoc ipsis maximam partē vi pactorū & conventionum publicarū pro prēstitis officiis & factis impensis concessum est, cum Henrico III. Eduardis aliisq; in bello opem tulissent. Ad stipulatur nobis inter alios Petrus Bertius lib. 3. rer. Germ. cap. 4. *Vetustissima Societatis Hanseatica memoria est in Diplomate Henrici III. Anglorū Regis dato an. 1206.* sed talis ut haud obscurè altiore indicet originem. In eo dicuntur Hanseaticæ Civitates Regi naves complires ad belli auxilia administrasse cā lege, ut si quae caperentur, frangerentur, perierent ve, eas Rex ad numeratā pecunia solveret, cessit ea restam feliciter, ut Rex Hanseaticarum operā, superatis hostibus, victoriā re-

portarit, sed cum redditum parant, tam immanis Classem affixit tempestas, ut ploraque naues mersae undis pericerint. Rex autem cum solvendo non esset, videns debitum ex mora crescere, ita cum Teutonicis mercatoribus transegit, ut ipsis concederet in suo Regno facultatem mercaturam exercendi importandi & exportandi merces solutâ tantum centesima parte pro vectigali. Atque hoc ille privilegium irrevo- cabile sibi posterisque esse voluit.

Secundum fuit Brugis in Flandriæ comitatu, quod anno 1262. innotuit, & circa annum 1488. vicissim eversum est, cum capto Maximiliano Romanorum Rege & præcipuis ipsius ministris interemptis a Friderico Patre, portus Civitatis obstrueretur. Hac occasione discedentes Hanseatici ab Antverpiensis bus recepti fuerunt, impetratis maximis privilegiis, ubi hodieq; conspicitur Domus Osterlingica superba quidem & magnifice extorta, sed a tempore belli Hispanici cum Batavis neglecta propemodum. Audiamus Chytræum in Saxonia lib. 23 Mercatores igitur Hanseatici Antverpiam deinceps petierunt, & cum Senatu Antverpiensi, de Residentia & privilegiis, quæ Brugis antè habuerunt Antverpiam transferendis, jam inde ab anno millesimo quingentesimo decimo sexto agere cœperunt, donec tandem Antverpienses ipsi, per Jacobum Masiū ad Civitates Hanseaticas Lubecæ congregatas missum, causam urserunt. Quare exente anno 1544 Civitatum Lubecæ, Coloniae, Hamburgi Daventriæ Legati Antverpiam profecti de conditionibus cum Senatu transegerunt; Ac si confirmationem veterum in Brabantia privilegiorum, a Johanne & Antonio Ducibus Brabantie, olim civitatibus datorum, Antverpienses, ut receperant, a Carolo V. impetrarent. Dum intra biennium proximum residentie initium ferè promittebant. Mox autem secuto bello

Germa-

Germanico, & Gallicis tumultibus diurnis, denuo
quot annorum mora intervenit, donec tandem privi-
legiorum Hansæ in Brabantia olim à Johanne II. duce:
Lotharingiæ, Brabantiae & Lützelburgi primum anno
Christi millesimo, trecentesimo decimo quinto dato:
rum, & per Antonium Ducem Brabantiae millesimo
quadrigentesimo nono renovatorum confirmatio à
Philippo Rege Hispaniæ impetrata, & diploma ad Mar-
gretham Parmensem, Belgici Gubernatricem missum
& Antverpiæ promulgatum, & Civitatibus Hansæ
flagitantibus, in Conventu Lubecensi, anno millesimo
quingentesimo sexagesimo secundo exhibitum est.
Sequenti igitur anno de Domo Mercatorum Hansæ
privilegiata, in qua propriam jurisdictionem senatus
Mercatorum haberet, Antverpiæ instituenda cum Se-
natu transactum, & promissis Senatu Antverpiensi ab
Hansæ societate sexaginta millibus Carolorum, Do-
mus Osterlingica ædificata & jure hæreditario Hansæ
immunis, ab omnibus accisis & exactionibus imposi-
tis, & propriam in omnibus causis, excessibus & deli-
ctis non Capitalibus jurisdictionem habens, solenni-
bus literis & ritibus tradita est.

Tertium Emporium fuit Novogardiæ Russorum,
quod per annos trecentos à mercatoribus Hansæ fre-
quentatum, sed anno 1494. sub Joanne Magno Mosco-
viæ Duce, Basili Patre, vicissim derelictum est, translata

commerciorum sede Revaliam Livonoram' & inde post annos quasi quinquaginta, Nervam Russorum, ubi à Demetrio Duce Lubecenses Hansæ nomine, anno 1620. impetrarunt licentiam extruendatum ædium, sub certis privilegiis, sed bello Suecico aliisque impedimentis intervenientibus, Societatis negotia in his partibus nondum restituta sunt.

Quartum est Bergis in Norwegia, quod etsi veteris Emporii vestigia in primis retineat saepè tamen à bellis trium Regnum Septentrionalium plurimum detrimenti perpeccum est. Commorantur ibi in certa urbis parte, conjunctis ferè domiciliis, mercatores Lubecenses, Bremenses, Hamburgenses, Dantiscani, aliqui, quorum officinas, pro recondendis mercibus & piscibus, præcipue vento atque frigore induratis, peculiari nomine *Stavas* appellant incolæ. Hodiè postquam Danica Nobilitas, sub Christiano III. (neque enim Friderici II. ætate hoc tentatum est, ut vult Thuanus lib. 51. Hist.) contra Regum privilegia, negotiationibus sese immiscuit, Societati Hanseaticæ multum decessit. Notandum hoc ipsum Ghytræus in Saxon. lib. 23. Itaque crebro ad Regem Christianum, Bremensibus in primis ac Daventriensisbus negotium urgentibus, missi Legati; privilegia per priores Daniæ Reges Civitatibus data violari, gravissimè questi sunt. Tandem vero Rex, se privilegia & Libertates quas à suis Antecessoribus civitates haberent, servare & confirmare velle respondit, modo exempla privilegiorum ipsi authentica à Civitatibus exhiberentur. Nam in bello Danico anni millesimi quingentesimi vicesimi tertii, plurimas ex Archivis suis literas & monumenta, per Regem Christianum II. aucta & amissa esse. Etsi autem Civitates, quæ omnes suas consuetudines &

Liber-

Libertates, in quarum possessione tranquilla tot annos fuissent, retinere cupiebant, in vita descripta privilegia Regi tradebant: Tandem tamen in Conventu Lubecensi literarum à Daniæ & Suecicæ Regibus Hansicæ Societati datarum exempla prælecta & sequenti anno per Legatos Daniæ Regi missa sunt. Qui confirmationem, ut civitates petebant, tum quidem distulit. Cumque multa civitates, contra scriptorum privilegiorum tenorem, Jura & Libertates sibi in Regnis suis vendicare, postea respondisset: Non modo Nobilitatis Danicæ Navigationes non inhibuit: Verum etiam Opificum Collegia, quæ mercatores Bergæ suis domiciliis adjuncta communis secum libertate frui patiebantur, abolevit.

In Londinensi & Bergensi Emporiis (idem olim in reliquis duobus usitatum fuit) resident Ministri Hanseatici, qui de litibus Mercatorum cognoscunt, majoris autem momenti negotia atque illa in primis, quæ jura & privilegia Societatis concernunt, tenentur certis temporibus, directorio Lubecensi denuntiant. Bertius lib. 3. Rerum Germ. cap. 4. Collegio præerat in singulis Vribibus (Emporiis) Praefectus senior, quem alii Consulem, ipsi Aldermannum vocabant. Is cum Assessoribus constituebat Senatum Mercatorum, habebatque sibi adjunctam Secretarium, Questorem, Archymagirum, aliosque necessariorum munierum Administratores, qui cum Lubecensi Senatu communicabat, res plerasque ac controversias diu judicabat, nec dabatur ab ipsorum sententia, nisi ad alias Civitates Hanseaticas, appellatio. In Gallia quoq; diversi Reges Hanseaticis mercatoribus maxima privilegia concederunt, quæ post Ludovicum XI. anno 1464. 1483. Carolum VIII. an. 1489. Franciscum I. anno 1536. Henricum II. anno 1552. & Henricum IV. anno 1604. felicissimus Ludovicus XIV. anno 1655. confirmavit sicut aparet

part ex speciali Tractatu, circa negotia maritima di-
cta Regiae Majestatis, cum Civitatibus Societatis
Hanseaticæ, qui inter documenta publica extat.

C A P . VI.

DE COMITIIS HANSÆ TEV- TONICÆ.

Cum amplissimæ hujus Societatis negotia, sine pú-
blicis cōventibus, expediri nequeant, Comitia nō-
nunquam indicenda sunt, quæ ex veteri instituto ha-
bentur Lubecæ, ubi Hanseatici siugulis tribus annis
convenire & de rebus ad fœdus spectantibus, in me-
dium consulere consueverunt. Sed neque loci, neque
temporis ratio semper eadem est. Nam si bēllum, pestis,
vel alia gravis causa hoc impedit, tum alibi, quām Lu-
becæ & tardius etiam conventus celebrantur, quales
Coloniæ Agrippinæ, Hamburgi, Rostochii, Stralsundi
& Luneburgi in primis habitos fuisse constat. Rarò
autem Socii extra Civitatē Hanseaticā convenerunt,
quod, si rectè memini, binā voce factum, scilicet anno
1491. cum Antverpiæ, tanquam in loco Anglis & Flan-
dris propinquiori, de componendis quibusdam con-
troversiis ageretur. Krantzus *Wand.lib.14.cap.16.* Erat
iam annus 1491. cum inter Anglicos & Oratores Urbium
Consulares de Lubeca, Hamburgo, Colonia, Gedano, omnium

de communione Hansæ Teutonicae nominibus ageretur in Antverpiâ.
Et anno 1605. Walsradii in Ducatu Luneburgico , cum obsidio
Brunswicensium instaret, Hujusmodi Comitia sunt vel Univer-
salia totius Corporis Hanseatici, quæ authoritate & consensu
reliquarum quinque civitatum Wandalicarum à Lubecensibus
indicuntur, vel Particularia quorundam Membrorum , qualis
est Conventus Wandalicus sex Civitatum, si pro tenata necesse
non sit, ut universa Societas Conveniat; Et Prædeliberatorius
unius vel alterius Circuli , seu Quartirii, cum publica negotia
fœderis prædeliberando in quatuor Quartiriis examinantur, ut
Civitatum Legati tanto expeditius deinde Lubecam ad Comi-
tia Universalia proficiat possint. In Diætis Universalibus singu-
læ Civitates votum habent, quæ solvunt usitatas Contributio-
nes, cum iterata, ut vocant *Quotisatione*, seu repetitis portioni-
bus, si opus sit: Illæ vero à quibus præter annuam pensionem,
nihil exigitur, atque ideo Annuitæ dicuntur, mediatè compa-
rent, quando fœdus renovandum est, quod singulis decem annis
fieri consuevit. Tum enim unaquæq; Metropolis sui, Destrictus
seu Quartirii Civitates conyocat, in quo Conventu etiam An-
nuistæ habent suffragium. In Comitiis præsentes Legati ad Con-
sultationes publicas per Ministrum Civitatis Lubecensis in vi-
tantur, quibus Syndicus Hansæ, in primo congressu, Directorii
nomine, agit gratias & capita deliberanda proponit. Totum
Corpus in duo scamma divisum est: In dextro , Lubecenses pri-
mi votum exponunt, sequuntur Colonia Agrippina & Brema,
cum reliquis Civitatibus Saxonieis, Westphalicis, Pomeranicis
aliisque. In sinistro incipiunt Hamburgenses , pergit Lunebur-
gum, cum Civitatibus Clivicis, Marchicis & Belgicis. In literis
publicis ad Cæsarem, ad Reges aliosque Status utuntur Hansea-
tici

tici Sigillo Reipubl. Lubecensis; neque puto extare ullum aliquot documentum foederatum Civitatum, in quo alia sub-signatio reperiatur. Quicquid in Comitiis communiter placuit, illud ipsum in peculiarem Recessum redigitur, qui Legatis ante abitum exhiberi solet, plerunque sub hac clausula: *Datum in Cæsariâ, liberâ & Sacri Imperii Civitate Lubecâ, sub sigillo Vrbis*, ad quod omnes pro hoc tempore nos confitemur. Et postea: *Unitæ Civitates Hansæ Teutonicae.* Huc pertinent verba Krantzii *Wandal. lib. 10. cap. 27.* *Quod autem ad negotiationes & mercaturas spectat, multa constituerunt salutaria anno nempe 1418. in Conventu Lubecensi de navibus, deque navigationibus & negotiationibus, de communicandis privilegiis aut denegandis; deque aliis rebus, quæ intercurrunt negotiis Mercatorum.* Eaque diligenter sunt redacta in scripturam: *Cuique in suam Civitatem datum Exemplum Constitutionum, Recessus ipsi vocant.* Inter posteriores, (si illum de anno 1604. excipiamus) maximè celebris est Recessus anni 1579 cujus præcipua capita, ex formula renovata Confœderationis, recenset Chytræus in *Saxon. lib. 24* hoc ordine. *Civitates Hansicæ Romano Imperio, Cæsari & suis singulæ Principiis legitimam & debitam obedientiam præstent, inter se mutuam benevolentiam & fidem servent, alii aliarum commoda promoteant, damna avertant ac Consilio ac ope le mu-tuo juvent, pacem Religionis & politicam in Imperio fancitam, firmiter tueâtur, Commercia in Emporiis, juxta Recessibus, Ordinationes & Statuta Societatis Hansæ, exerceant, Contribu-tiones in Conventibus Hansæ communi consensu indiclas tempestivè pendant, Conventus Hansæ Senatus Urbis Lubecæ & cæterarum Wandalicarum, literis continentibus capita ne-gotio-*

gotiorum, de quibus deliberandum est, indicat, easque Metropoli-
bus Coloniæ, Brunsvigæ, Dantico mature mitrat, ut de
suarum etiam Diœcesium negotiis, si quid in literis Indictionum
monendum est, tempestivè inseri posset, vocati ad diem con-
stitutam compareant, non comparentes vel tardius accedentes,
juxta Recessum anni quinquagésimi sexti puniantur. Con-
troversiæ Civitatum, juxta formam in hoc conventu præscri-
ptam, amicè & jure componantur, nemo ex Civitatibus Han-
sæ, propter aliena debita, arresto in his Urbibus detineatur, vias
publicas suis Urbibus vicinas singulæ tutas servent, captos in
itinere ad Comitia eunes Civitatum Legatos communi sum-
ptu Civitates liberent. Si Civitas aliqua injustè & violenter
oppressa vel obsessa fuerit, fœderatæ urbes se ad causam, ex
æquo & bono componendam, offerent, si violenti oppressores,
quantum poterunt, rebus ad defensionem necessariis juvabunt,
Civilibus dissidiis turbata Republica & Senatu per cives in
ordinem redacto, Legatos illius Reipublicæ ad Communes de-
liberationes Hansæ non admittent, sed cives hortabuntur, ut
pristinam autoritatem Senatui restituant, non obtemperan-
tes ex Hansæ Societate excludent, seditiosos nunquam tolera-
bunt. Dissidia inter Senatus & Cives, vicinæ civitates amicè
aut jure component. Proscriptos ex aliis Civitatibus non re-
cipient, neque hæc confederatio aliis conjunctionibus quibus-
cunque huic non repugnantibus non derogabit. Omnes præte-
ritæ offenditæ, perpetua obliuione deleantur.

Cæterū Hansæ Teutonicæ postrema Comitia Universalia an.
1628 mense Julio, Lubecæ habita sunt, à quo tempore Lubecæs,

Bremenses, Hamburgenses ex speciali mandato atque
Authoritate Sociorum procurant communia negotia
fœderis, donec hâc de re aliter disponatur, non tantum
in Comitiis cæterisque Imperii Conventibus publicis,
sed alibi quoque, quod ipsum ex proximis Legationi-
bus ad Cæsarem, ad exterorū Reges, Principes & Status
manifestum est, ideoque anno 1647. die 1. Septembris.
Monasterii VVestphalorum à Legatis Regis Catholici
& Deputatis sive Plenipotentiariis trium prædictarum
Civitatum Tractatus commercii Hispanici, anno 1607.
Madriti initus, Hanseaticorum nomine renovatus est,
quem anno sequenti die 26. Januarii Philippus IV. Hi-
spaniarum & Indiarum Rex clementissime confir-
mavit.

C A P. VII.

DE PRÆROGATIVA LUBECENSIVM in Societate Hanseatica.

CUM Lubeca libera & potens Imperii Civitas mari
Balthico maximè vicina, & à reliquis sociis, non
usque adeo, remota sit, commodum visum est Collegia-
gio Hanseatico, ab aliquo retrò seculis, huic laudatis-
simæ Urbi directorium, sive summam rerum gerenda-
rum committere, ideoque Imperatoris, Regum alio-
rumque Statuum Epistolæ ad Nobilissimum & Am-
plissimum Senatum hujus Civitatis diriguntur, qui re-
spondet

spondet Hansæ nomine velle se ea, quæ denunciatae sunt, confederatis proponere, & postea sufficienter re-scribere. Itaque si res celeris expeditionis sit, vel non vi-deatur esse tanti momenti, ut universa Societas convo-cetur, tum à vicinis urbibus. VVandalicis hodiè ex di-spositione Recessus anni 1628. à Bremensibus & Ham-burgensibus, tanquam Plenipotentiariis, petunt Consi-lium. Quicquid in Londinensi & Bergensi Emporiis extra Germaniam, vel in Consulatu apud Hispanos ali-bique contingit, illud pariter Senatui huic significandū est, qui procurat, ne Societas damno aliquo afficiatur. Idem Lubecenses mittunt Legatos publicā fide Socie-tatis, quandocumque necesse est, ita tamen, ut pro re na-ta, reliquarum Civitatum Ministri non excludantur. Sic soli Hamburgenles, autore Joanne Seldeno *lib. 2. ma-ris clausi cap. 20. an. 1598.* suo & cæterorum Hanseatico-rum nomine ab Elisabetha Regina, flagrante inter eam & Hispanum bello, per Oratorem suum Sebastianum à Bergen, petierunt liberam in Lusitaniam & Hispaniam profectionem.

Est in eadem Civitate Lubecensi præter Ærarium Commune etiam Archivum Hansæ Orientalis; ea vero Documenta quæ Coloniæ Agrippinæ asservantur, re-spiciunt solummodo negotia istius Circuli seu Quar-tirii.

DE CONTRIBUTIONIBVS ET COLLECTIS
Civitatum Hanseaticarum.

Pro deponendis contributionibus & subsidiis publicis habet Hansa Teutonica Ærarium suum, ut diximus Lubecæ; Sed & hic diversa Civitatum conditio est. Non nullæ certam pecuniam solvunt quotannis directorio & postea ab iteratis contributionibus immunes atq; exemptæ peculiari nomine *Amuista* appellantur. Talis est Stavera Westfrisiæ civitas, quæ an. 1604. in Conventu Lubecensi obtinuit, ut singulis annis, Ærario saltem inferret certam summam, absque augmento. Pleraque aliæ ordinariæ Contributioni sese subjecerunt, quæ summa si pro re nata & incidentibus negotiis non sufficiat, ex recepta consuetudine augeri solet per *Quotisationem*, ut vocant simplam, duplam, triplam & amplius. Accedunt multarum compendia ex delictis Sociorum adversus Statuta & Recessus Communes, quibus ad sublevandos sumptus publicos, utuntur, uti de aliis reditibus jam nihil dicamus. Enimvero extra Societatem Imperatores Romano Germanici per literas & Commissarios jam ab anno 1542. pro bellis Turcicis à singulis Civitatibus, notante Klockio *de Contrib. cap. 14 Sect. 3 num. 24*. subsidia & contributiones exegerunt, sicut appareat ex aliis atque aliis Imperii Constitutionibus, quo casu cum liberis Nobilibus Sueviæ, Franconiaæ & ad tractu Rheni habitantibus conjunguntur. Superiori seculo huic rei sese opposuerunt non nulli Germaniaæ Principes, ex capite violatæ Superioritatis, illorum autem objectiones tanti momenti habitæ non sunt, ut propterea hæc collectandi ratio prætermissa fuerit.

SERIES VICTORIÆ
CIVITATUM HANSEATICARUM

CIVITATUM HANSEATICARUM

Privilegia & Foedera quædam
aliamque documenta publica.

SERIES ACTORUM.

1. Catalogus Serenissimorum Angliae Regum XIV. qui Societas Hanseatica & privilegia confirmarunt.
2. Privilgium Henrici III Angliae Regis, Societati Hanseatica die 13. Junii anno 1260 concessum.
3. Ejusdem Privilgium anni 1268. quo Hamburgensibus dedit facultatem habendi Hansam in perpetuum.
4. Decretum Augustanum Elisabethae Regine Angliae Legato die 4. Septemb. anno 1582 exhibitum.
5. Literæ Elisabethæ Reginæ Angliae ad Rudolfum Cæsarem exaratae 10. Kal. Maii an. 1583 pro Mercatoribus Anglicanis in Germania subsistentibus adversus Hanseaticos.
6. Responsum Rudolfi Imperatoris ad præcedentes literas Reginæ Elisabethæ ex Arce Ebersdoriana die 7. Junii an. 1583.
7. Apologeticus Hanse Teutonicae anno 1609 Lubeca & publico nomine editus adversus Criminaciones illorum, qui Societatem hanc Conspirationis accusaverant, nunc primum in Latinum sermonem conversus.
8. Formula Fœderis illustr. Belgii Ordinum cum Bremensibus & Hamburgensibus anno 1645. die 4. Augusti initi.
9. Receptio Lubecensium in antecedens Fœdus ratione Travæ & Oceani juxta articulum IX. anno 1646. die 25. Octobris.
10. Tractatus super negotiis maritimis inter Ludovicum XIV. Galliarum Regem Christianissimum & Civitates Hanseaticas anno 1655. mense Mayo institutus & confirmatus.
11. Tra-

11. *Tractatus Commercii Hispanici inter Legatos Regis Catholici
Et Deputatos Civitatum Hanseaticarum Monasterii
Westfalorum die 1. Septembris anno 1647. initus Et
confirmatus.*
  12. *Remonstratio argutiarum, quibus Informatores Fisci Angli-
cani Domum Teutonicam sive Stiliardanam, quae
Londini est, impugnare ausi sunt, ibidem nomine Socie-
tatis Hanseaticæ in Parlamento die 3. Augusti anno
1659. exhibita.*
  13. *Formula inclusionis Civitatum Hanseaticarum in Pacem
Hispano-Gallicam, Madriti die 22. Septembris anno
1660.*
  14. *Epistola Caroli II. Magnæ Britanniae Regis pro commerciis
Reipubl. Bremensis die 18. Novemb. anno 1661,*

1	Hannover	1500.
2	Hannover	1450.
3	Hannover	1400.
4	Hannover	1350.
5	Hannover	1300.
6	Hannover	1250.
7	Hannover	1200.
8	Hannover	1150.
9	Hannover	1100.
10	Hannover	1050.
11	Hannover	1000.
12	Hannover	950.
13	Hannover	900.
14	Hannover	850.
15	Hannover	800.
16	Hannover	750.
17	Hannover	700.
18	Hannover	650.
19	Hannover	600.
20	Hannover	550.
21	Hannover	500.
22	Hannover	450.
23	Hannover	400.
24	Hannover	350.
25	Hannover	300.
26	Hannover	250.
27	Hannover	200.
28	Hannover	150.
29	Hannover	100.
30	Hannover	50.

*Catalogus Sereniss. Angliae Regum XVI qui Societatis
Hanseaticæ privilegia confirmarunt.*

Anno Christi.	Anno Regni.
1260.	Henricus III.
1281.	Eduardus I.
1303.	Idem.
1311.	Eduardus II.
1318.	Idem.
1327.	Eduardus III.
1354.	Idem.
1361.	Idem.
1378.	Richardus II.
1381.	Idem.
1392.	Idem.
1400.	Henricus IV.
1413.	Henricus V.
1421.	Idem.
1431.	Henricus VI.
1437.	Idem.
1450.	Eduardus IV.
1461.	Eduardus V.
1462.	Idem.
1471.	Idem.
1474.	Idem.
	Richardus III.
	Henricus VII.
	Henricus VIII.
	Eduardus VI.
1554.	Maria.

Privilegium Henrici III. Angliae Regis Societati Hanseaticæ concessum, die 15. Junii anno 1260.

HEnricus De gratia Angliae Rex Dominus Hyberniæ & Dux Aquitaniæ, Omnibus ad quos præsentes literæ proveniunt Salutem. Sciatis, quod ad instantiam Serenissimi Princis Richardi Romanorum Regis Fratris Nostri, concedimus Mercatoribus Regni Allemaniae, illis videlicet, qui habent domum in Civitate nostra London, quæ Guildehallæ Teutonicorum nuncupatur, quod eos univerlos & singulos manutenebimus & servabimus per totum regnum nostrum in omnibus iisdem libertatibus & liberis consuetudinibus, quibus ipsi nostris & progenitorum nostrorum temporibus usi sunt & gavisi, ipsosque extra hujusmodi libertates & liberas consuetudines non trahemus, nec trahi aliquatenus permittemus. In cuius rei testimonium præsentes literas nostras patentes eis duximus concedendas, teste me ipso. Apud Westmonasterium XV. die Junii Anno Regni nostri XLIV. Christi MCCLX.

Eiusdem Privilegium anni 1268. quo Hamburgensibus dedit facultatem habendi Hansam.

Henricus III. Dei gratia Rex Angliae, Dominus Hiberniae, & Dux Aquitaniæ, omnibus Ballivis & fidelibus suis, ad quos præsentes literæ pervenerint Salutem.

Volentes ad instantiam Nobilis viri & Ducis Alberti Brunsvicensis Mercatoribus ipsius Ducis de Hamborch gratiam facere specialem, concedimus iisdem Mercatoribus pro nobis & haeredibus nostris, quod ipsi habeant Hansam suam per seiplos per totum Regnum nostrum in perpetuum, ita tamen, quod ipsi Mercatores faciant nobis & haeredibus nostris consuetudines inde debitas & consuetas. In cuius rei Testimonium has literas nostras iisdem Mercatoribus fieri fecimus patentes, teste me ipso apud Kenelvworth octavo die Novembris, anno Regni nostri quinquagesimo primo.

*Decretum Augustanum Elisabethæ Reginæ Angliæ Legato
anno 1582. die 4. Sept: exhibitum.*

SAcrae Cæsareæ Majestati, Domino nostro Clementissimo lecta sunt, quæ Legatus Serenissimæ Reginæ Angliæ adversus ea, quæ Hanseaticæ Societatis Civitates apud Majestatem Cæsaream atque Status Sac. Rom. Imperii de abrogatione immunitatum & privilegiorum hactenus in Regno Angliæ aliquot ab hinc seculis obtentorum, nec non & de Monopoliis quorundam Mercatorum Anglicorum conquestæ sunt, quæque dicti Imperii Proceres ea in re statuenda censuerunt, scripto proposuit & petivit. Et initio quidem optaret Sacra Cæsarea Majestas tot & tantarum querelarum, quæ aliquot proximis abhinc annis, hanc ipsam ob causam tam à dictis, quam aliis plerisque Imperii Civitatibus, non solum ad ejus Majestatem Cæsaream, sed & dictam Reginam Serenissimam subinde delatæ sunt, & quidem ipsiusmet tandem Cæsareæ Majestatis repetitæ intercessiones, eam rationem habitam esse, ut omnino necesse non fuerit, Sacri Imperii Status, aliis Reipub. negotiis alioqui satis occupatos, etiamnū hac causa onerare, tum enim hoc ipsum, de quo dictus Nuntius conqueritur, potuisset declinari.

At quia dictæ Civitates Jurium suorum & Privilegiorum antiquissimorum restitutionem nec ullis precibus, nec intercessione Cæsarea impetrare hactenus potuerunt, interim Anglicanis Mercatoribus in Germaniæ Oris questui privato intentis, & in maximū Republicæ Germanicæ detrimentum, novas subinde libertates sibi vindicantibus, factum tandem est, ut Status de remedio aliquo afferendi dictarum Civitatum Jura cogitare coacti sint. Quod si durius, quam par est Serenissimæ Reginæ videatur, perpendet Ejus Serenitas non levibus causis permotos, quin imo inyitos

invitos ad deliberationē eos ascendisse. Sed ut ut sit, cū
Cæsarea Majestas juxta ac Imperii Electores, Principes
& Status nihil magis optent, quām amicitiæ vicinita-
tisque vincula arctissima firmissimaque inter ipsos &
Serenissimam Reginam Angliæ semper constare, nec
dubitent, Serenissimam Reginam id æquè desiderare,
proinde Cæsarea Majesta^c, tām nomine suo, quām to-
tius Romani Imperii, ejus Serenitatem magnoperè ad-
monitam cupit, & quidem ex causis antehac sæpius ad-
ductis, ejus Serenitatem omnino facturam sperat, ut ni-
mirum Hansaticis Privilegia & Immunitates à Præ-
decessoribus Regibus Anglię magnis laboribus & sum-
ptibus obtenta restituantur, & imposterum sarta tecta
conserventur, nec nō & ii, qui advers⁹ ea privatis lucris
& Monopoliis student, revocentur. Quod si fiat (uti far è
æquitas omnino fieri postulat) futurum vicissim non
dubitetur, quia Status Imperii consilium sint mutaturi,
adeoque Cæsaream Majestatem, una cum ipsis, sæpè
dictæ Serenissimæ Reginæ, Regnoque Angliæ, omnia
familiaritatis & benevolentiæ studia & officia exhibi-
tueros. Alioquin Serenitas ejus pro innata Prudentia fa-
cile perspicere poterit, Cæsaream Majestatem ad In-
stantiam & Requisitionem Statuum Imperii, id quod
ipſi & Officio Cæsareo incumbit, non posse omittere,
quæ quidem sæpè dicto Nuncio ad præposita respon-
derie ejus Majestas voluit. Datum Augustæ Vindelico-
rum, die 27. Mensis Septembris Anno Christi 1582.

*Litera Elisabethae Regiae Angliae ad Rudolphum Cæsarem exarata
10. Kal. Maii 1583. pro Mercatoribus Anglicanis in
Germania subsistentibus adversus
Hanseaticos.*

Elisabetha Angliae, Franciae & Hiberniae Regina, Fidei defensatrix &c. Serenissimo Principi ac Domino Rudolpho II. &c. Fratri & Consanguineo nostro charissimo salutem & rerum felicissimarum incrementum,

Invictissime Cæsar, Frater & Consanguinee charissime, Refert Nobis Mandatarius noster Georgius Gilpinus à suo redditu à Comitiis Imperialibus modū, quem secuti sunt Ordines in causa Hansiana, Tota autem disceptatio suscepta & instituta à nobis videtur, de prætenso monopolio Societatis Adventurariæ, de prætensis autem Hansianis Privilegiis, verbum ferè nullum, saltem ad defensiones ab Oratore nostro propositas, parcus quam in tanta causa par erat, responsum. Subinde tamen ad decretum rascensum est contra Subditos nostros, cuius vi & sententia ex Universo Imperio ejiciuntur, in maturius Hansianæ Civitates in prætensa sua privilegia reponantur, vehemens sanè decretum & satis præceps, saltem nulla habita rationum nostrarum cognitione. Äquior tamen erat prior sententia, quæ legationem ad nos decrevit, sic enim in arduis causis & cum Principibus agi solet, Contrà autem, viciisse paucorum Mercatorum conspirationem, Nobilesque pertraxisse ad tantam maculam Majestati nostræ Regiæ inurendam non mediocriter miramur, & quo animo ferre debeamus, tacitis bonorum principum suffragiis judicandum relinquimus. Errant saltem Hansiani homines, si præcipiti suo Decreto cogi nos posse putant, ad ea concedenda, quæ in benevolentia nostra ponuntur, Illis verò debentur

bentur nullo Jure. Neque enim eæ sumus, quæ cogi possu-
mus, aut volumus, utrumque Nos proscindant vitulentis suis
linguis, quas in Comitiis saltem & pleniori principum Consella
frænare debuissent. Si prior sententia placet, ut decretâ ad nos
Legatione per Commisarios utrinque dandos res tractari defi-
nirique possent, Nos, quod nostrarum partium est, faciemus, &
cùm nostros agunt, forum nostrum sequentur, haud quaquam
nos ipsorū. Quicquid enim obtendunt de Cæsareæ M. V. lēsione,
quæ vertitur quæstio, nequaquam inter Majestatē V. est, sed no-
bis cum paucis Mercatoribus instituitur, quos æquum ne sit, ad
quod velint, nos forum protrahere, præsertim actores cum sint,
Cæsareæ Majestatis Vestræ prudentiæ judicandum relinquimus.
Quicquid sit, certum deliberatumque habemus, extra Regnum
nostrum Commisarios nostros non ablegare, suos ad nos mit-
tant, quos velint, nullos refugimus, amicissime accipientur be-
nignissimeque audientur, quorumque rationes præpondera-
bunt, in eorum ibimus sententiam.

Interea, dum ista parantur & fiunt, Cæs. V. Majestatem
rogamus, velit Mandatum suum revocare, Comitique Emb-
diano honesto Principi & nobis amico C. V. M. autoritate ca-
vere, ne quæ Subditis honesta officia præstat, illi damnsa
sint ullo modo, Nos summi beneficij loco reponemus, & habe-
bimus gratum. Hic autem, ne in incerto hæreremus, operæ
precium fore putavimus, Nobilem hunc Wilhelmum Waad,
plurimum Nobis acceptum, ad Cæsaream V. Majestatem ab-
legare, summoperè ab eâdem contendentes, velite ei responsum
in scriptis ad has literas Nostras dare, ut quid sibi animi
sit, ad rem nobis faciendam in hac causa gratam plenius
& brevius intelligamus : Quod tum atttentius expecta-
mus.

mus. Deum O. M. precamur, velit Cæf. V. M. diutissimè salvam & in columnen conservare. Data è Regia Nostra Grenvici, 10. Ca^l. Maii Anno Christi 1583.

*Responsū Rudolfi Imperatoris ad præcedentes literas Reginæ
Elisabethæ ex Arce Ebersdorffiana die 7. Junii
anno 1583.*

Rudolfus &c. Ser. Principi, Dominæ Elisabethæ, Reginæ Angliæ & Franciæ, Domine Hyberniæ, sorori & Consanguineæ nostræ charissimæ, salutem, cum omnis boni incremento.

Serenissima Princeps, Soror & consanguinea Chariſſima, Nobilis ille VVilhelmus VVaad, quem Serenitas V. ad Nos ablegavit, Literas ejusdem reddidit, eaq; quæ in mandatis habuit, diligenter exposuit, ad quæ quidē non gravatim modo responderemus, nisi causa hęc, (uti Serenitati V. antehac expositū est) pertineret ad omnes Status Imperii Germanici, quām, sicut etiam ea, quę iterum Hanfeatici de ademptis Privilegiis, nec non & injuria & Monopoliis Adventuriorum prolixè apud Nos conquesti sunt, Electoribus Sacri Imperii communicabimus, requedeliberatâ, postmodò quod æquum visum fuerit, Serenitati Vestræ respondebimus, quam interim prosperrimè semper valere exoptamus. Datum in Arce nostra Ebersdorffii, die 7. Junii, Anno 1583.

Apolo-

*Apologeticus Hansæ Teutonicae anno 1609. Lubeca publico nomine
editus adversus Criminationes illorum qui Societatem han-
Conspirationis accusaverant, nunc primam in La-
tinum sermonem conversus.*

Nos Consules & Senatores unitarum Germaniæ Hanseati-
carum Civitatum, præmissâ officiosissimâ salute, notum
facimus omnibus. Quamvis non meminerimus, quod quen-
quam mortalium ad invidiam & odium provocaverimus, vel
quod à prima origine nostri Collegii (quod, divinâ favente
clementiâ, per annos quadringentos floruit) illicitis actionibus
operam dederimus, aut suspeçtis consiliis unquam usi, limi-
tesque honestæ & salutaris Confœderationis transgressi fueri-
mus, adeo quidem ut ad præsens usque tempus, neque Romani
Imperatores, neque exteri Reges, aliique Principes & Status de
nobis jure conqueri potuerint, nos tamen quotidie certiores fie-
ri, quod non nulli male affecti, (quos tamen deceret prius perfe-
ctam rerum habere notitiam, quam de tot inclytis Civitatibus
quicquam publici juris facere) aliique pro aucupanda singulari
gratia, contra jura divina & humana, imprimis autem aduersus
S. Romani Imperii Constitutiones, Fœdus nostrum multis con-
vitiis proscindere, atque hoc illicitam conſpirationem atque fa-
ctionem appellare, non erubescant. Hac falsissima accusatione
effectum est, ut duo Germaniæ Principes ex præconcepto odio
in præcipuas Societatis Civitates Collegii nostri Conventus &
conclusa pro necessaria defensione Sociorum, in publicis Edictis
die 12. Septembr & die 14. Octobr. admodum finistre explicitent,
quasi nulla justa de causa, aut necessitate urgente illicita fœdera-
fanciamus & periculosis motibus fenestram aperiamus. Addunt,

quod nostra Societas sit prohibita Confoederatio & Liga rerum
novarum studiosissima, quodque Nos nihil aliud agamus, quam
ut Conventus minimè necessarios & suspectos instramus, de-
cretisque pertinaciter inhæreamus; Imo quod contra S. Cæsareg
Majestatis, Domini nostri Clementissimi supremam authorita-
tem, aduersus Auream Bullam aliosque Recessus, in contemptum
Circuli inferioris Saxonice, ejusdemque Generalis & Adjuncto-
rum, in Pacis publicæ violationem, præcipue verò ad excitandam
conspirationem & rebellionem Subditorum aduersus Magistra-
tus suos, turbanosque Vicinos, belli Duces aliosque Officiales
conscribamus. Superfluum esse arbitramur (neque etiam pro-
positum nobis est, antiquissimum & per orbem Christianum no-
tiissimum Fœdus defendere) æmulis nostris, de necessitate Con-
ventuum & Decretorum, rationem reddere, ut verò injuriis &
diffamationibus contradicamus, nemoque aliter, quam par est,
de Conventibus nostris judicet, minimè nobis ignotū esse, pro-
fitemur, non tantum supradictam Auream Bullam Caroli IV.
Imperatoris anno 1356 promulgatam, sed etiam alias Imperii
Sanctiones, Fœdera & Conventicula illegitima sub jaœtura &
amissione privilegiorum, aliisque pœnis improbare & prohibere,
certo autem scimus, neminem veritatis amantem confedera-
tionem Hanseaticam illuc posse referre.

Nostrum Fœdus ante & post Auream Bullam glorioſissimi
Imperatoris Caroli IV. (qui hoc ipsum confirmavit testantibus
Historicis) ab Imperatoribus Romanis, ab Elektoribus, Principi-
bus, cæterisq; Statibus imò verò ab omnib. & singulis Regibus &
Rebus publicis Christianis, scilicet ab Hispaniæ, Gallia, Anglia,
Scotia, Daniæ, Norwegiæ, Poloniæ, Sueciæ Regibus, à Ma-
gnis

gnis Moscoyiæ & Florentiæ Ducibus, ab Augustissima domo
Austriaca & Burgundica pariterque Serenissimis Venetorum &
Genuensium Rebus publicis, pro honesto, licto atque utili fuit
habitum, multisque privilegiis atque immunitatibus exorna-
tum; imo vero Imperatores Romani Domini nostri Clementissimi,
maxime solliciti fuerunt, ne Fœdus nostrum dissolvetur,
sed ut totum Corpus cum omnibus & singulis Membris
salvum atque integrum conservaretur. Ex hoc principio Impe-
rator Carolus IV. an. 1377. pro Civitate Brunsvicensi, tunc tem-
poris à Collegio nostro exclusa, ad Hansam scripsit clementissi-
me, quæ rebus compositis, ad usum privilegiorum rediit. Eodem
modo Albertus Krantzius & plures alii Historici referunt, cum
imperante Friderico III. Colonia Agrippina Collegii Hanseatici
Metropolis à Fœdere excluderetur, ejusq; restitutionem alia arq;
alia obſtacula impeditarent, quod facta Cæsarea Majestas acceden-
te Archiepiscopo Hanseatico, pro recipiendis Coloniensibus,
cohortatus fuerit. Porro, cum anno 1562. inter Collegiū nostrum
& Rempubl Bremensem exorta esset controversia, Gloriosissimi
Imperatores Ferdinandus I. an. 1563. & Maximilianus II. an. 1565.
reconciliationem Sociis suaserunt. Idem ille Maximilianus anno
1566. de disidio Hanseaticarum Civitatum, inter se & peri-
culo dissolutionis, certior factus, per literas Socias ad Concor-
diā & Pacem cohortatus, omnemque gratiam clementissime
pollicitus est. Idem quoq; fecerunt Civitates Imperiales superio-
ris Germaniæ eodem anno, qui in Comitiis Augustanis Syndico
Lubecensi in mandatis dederunt, ut ipsarum nomine Urbes
Hanseaticas ad mutuam Concordiam disponeret. Præterea præ-
cipui Romani Imperii Principes & Status, suo & subditorū suo-
rum nomine, arctissima Fœdera cum Collegio nostro inierunt,

quod inter alios fecit Serenissimus & Celsissimus Princeps Eri-
cus, Dux Brunsvicensium & Lunæburgensium, qui pro suis Ci-
vitatibus quibusdam ad Societatem nostram pertinentibus an-
no 1566. ad Hansam misit Legatos, idque in primis postulavit, ne
Subditi ipsius in usu & perceptione veterum privilegiorum im-
pedirentur. Anno 1572. Sereniss. Brunf. & Luneburgensium
Dux Julius, Lubecensibus & Dantianis Fœdus obtulit. Anno
1579. Illustrissimus Frisiæ Orientalis Comes Etzardus, pro reci-
piendis Embdensibus, ad Collegium nostrum scripsit pariter-
que pollicitus est, permissurum se, ut Civitatis deputati ad Con-
ventus Hanseaticos, quoties opus esset, sine ulteriori ipsius licen-
tia & consensu profici serentur. In recenti etiamnum memo-
ria est laudatissima sollicitudo & cura moderni Imperatoris Ru-
dolfi, Domini nostri clementissimi, pro conservandis juribus
Collegii nostri, dum non modo justissimas querelas sociorum
adversus Anglicanos Mercatores audivit benignissimè, sed etiam
præviis deliberationibus Statuum Imperii effecit, ut pro recupe-
randis privilegiis atque immunitatibus, pro restituendis bonis
& navibus ablatis & denique pro tollendis Monopoliis an. 1597.
die 1. Augusti decretum in Germania publicatum fuerit, quo
Mercatores Adventurarii jubentur Imperio excedere, sed cum
illi postea se excusarent, & ut executio Edicti suspenderetur, ami-
cabilem compositionem offerrent, an. 1603. inter Reginam Elisa-
betham & Civitates Hanseaticas Bremæ Conventus institutus
fuit, quorsum Sacra Cæsarea Majestas Commissarios & Consi-
liarios suos Clementissimè ablegavit. Hoc ipsum negotium au-
tem, propter intervenientem mortem Reginæ, tunc temporis ad
finem perductum non est. Enimvero, si Confœderatio nostra illi-
cita atque illegitima esset, neque Imperatores Romani, cæteriq;
Electo-

Electores & Principes, neq; exteri Reges & Status Europæ ad Societatem & Conventus nostros amplissimas Legationes mississent, (anno namque 1598. in Conventu Lubecensi uno eodemq; tempore cum Cæsareo Regū Hispaniæ, Poloniæ & Sueciæ Legati præsentes fuerūt atque sic de multis aliis Recessus Imperii de an. 1542. 1545. 1648 1555. 1557. 1566. 1576. 1582. & Collegii nostri acta testantur) multo minus deputatos nostros ad aulas suas ipsaque Comitia venire passi fuissent, quod ante paucos annos, à Sacra Cæsarea Majestate, à Regibus Hispaniæ, Galliæ, Angliæ, Daniæ, Sueciæ à Magno Moscovia Duce & pluribus aliis factum est.

Ex his apparet, Societatem & Confœderationem nostram nō cœpisse primum, multo minus ad excitandam & fovendam rebellionem Subditorum adversus Magistratum initam, quemadmodum æmuli nostri calumniantur, sed ab aliquot seculis ultra hominum memoriam salvam atque illæsam permansisse, neque tantum à vicinis Regibus verum etiam ab Imperatoribus Romano Germanicis, ab Electoribus & reliquis Statibus, pro licita Confœderatione, semper agnitam fuisse, Nosq; ad illius propagationem & conservationem ab iisdem clementissimè admonitos, imo etiam pro re nata in administratione justitiæ adjutos fuisse, adeo ut vel solius immemorialis temporis præscriptio, multo min⁹ tot seculorum decursus, qui omne juris impedimentū

removet & plus quam pactum, privilegium, aut quævis legitima concessio operatur, pro Collegio militet & à modo dictis falsis imputationibus liberet. Et licet antiquissima Fœderis origo & nunquam interrupta illius conservatio nobis non patrocinetur, sed Fœdus novum esset, nihilominus æqui & justitiae amantes fatebuntur, Societatem hanc licitam & illegitimam esse, cum, sicut supra ostendimus, Verissimum sit, nos alio non respicere, quam ut libertas commerciorum & pax publica conservetur, cujusmodi confœderationes à jure Naturali & Civili, ipsaq; Aurea Bulla approbantur. Jura namq; in Universum permittunt Colligationes, quæ sunt ad aliquod bonum publicum, puta ad defensionem, quemadmodum hoc prolixe demonstrat Mynsingerus, quondam Cameræ Spirensis Assessor & Cancellarius Brunsuicensis Cent. 6. obser. 2. ubi inter alia commemorat Fœdus inter Episcopos Heripolensem, Bambergensem, & Civitatē Noribergā initū ex hac ratione pro licto judicatum fuisse. Huius opinioni adstipulantur verba Aureæ Bullæ, in quibus illegitima atque illicita Fœdera prohibentur dumtaxat, Colligationes autem quæ sunt pro conservanda pace publica diserte excipiuntur. Si opus esset, possent Cameralis judicii alia atque alia Rescripta in medium proferri, in quibus Societas nostra pro legitima Confœderatione declaratur. Absurdum omnino est, quod ab æmulis & adversariis nostris objicitur, Societatem nostram pertinere solummodo ad commercia, nullo modo autem ad defensionem ipsarum Urbiū extendendam esse. Contrariū verum est ex ipsa juris permissione Ut jā nihil dicamus de antiquis & recentiorib⁹, de domesticis & peregrinis autoribus, certe Paulus Jovius, Joan. Bodinus, Jac Augustus Thuanus, Albert Krantzius, David Chytræus Autor Thesauri Politici part. 3. multa referunt de Fœderibus

bus & bellis à Majoribus nostris cum Regibus aliisque Principi-
bus, sæpè etiam ex voluntate Imperatorum initis gestisque, quæ
Syndicus noster in Historia Hanseatica, modo non fuisset im-
peditus per diversas Legationes in Sueciam, Belgium, Galliam
& Hispaniam, percensere in mandatis habuit. Hac vice pauca
quædam adducemus : Majores nostri anno 1363. cum Duce
Megapolitano & Comite Holsatiæ fœdus inierunt, quod postea
anno 1368. renovatum est, traditis Fœderatis Civitatibus ali-
quot Arcibus pro securitate. Simile Fœdus fanicum inter
Reginam Norvegiæ, Nobilitatem Danicam & Civitates Han-
seaticas adversus pyratas anno 1384. hac conditione, ut Arces
& Castra occupata Hanseatici usque ad subsecutam refusio-
nem expensarum retinerent. Anno proximo Margaretha
Regina Daniæ & Norvegiæ cum Succiæ Rege Alberto &
Comite Holsatiæ Conventui Lubecensi interfuit, & habitu
consilio de negotiis maximi momenti, amicitia inter ipsam &
Civitates anno 1399. & 1400. renovata, tandemque anno 1410.
Speciale Fœdus à Regina, ejus filio & quinque Civitatibus
Hanseaticis fanicum est, constitutis certis legibus de bonis
naufragorum in Daniæ Regno. Porro cum paulo ante Al-
bertum Sueciæ Regem cum filio eadem Regina Margaretha
captivum detinet, uterq; præva interpositione Hanseaticis Le-
gatis traditus est, qui patrem usque ad subsecutam Transactio-
nem Rostochium, filium autem Wismarium deduxerunt, quo
eodem tempore Stockholmia Sueciæ Metropolis, Civitatum
Hanseaticarum custodiæ commissa fuit. Anno sequenti 1398.
Lunæburgum ope duarum Civitatum Collegii nostri ab obsi-
dione ducum liberatum, tandemque factis induciis trium an-
norum, negotium hoc compositum fuit. Anno 1418. Sigis-
mundus

cautus Imperator Hanseaticis mandavit, ut exercitui suo, quem pro defensione Maris Occidentalis in inferiorē Germaniam transmiserat, auxiliares copias jungerent, Frisiosque ad incundum Fœdus disposerent. Eodem anno Civitates Hanseaticæ, accedente opera quorundam Principum, gravè bellum inter Ericum, Daniæ, Sueciæ & Norvægiæ Regem, & Henricum Ducem Slesvicensem, itemque Henricum Comitem Holsatiæ hac conditione tentarunt componere, ut partem, quæ Mediatorum decisionem & arbitriū nolle admittere, Principes & Fœderatæ Civitates armis ad æquas conditiones adigerent. Anno 1430. Serenissimus VVilhelmus, Dux Brunsuicensium & Luneburgensium pro cognato suo Marchione Misnenſi à Majoribus nostris auxilium petiit, & magno suo commodo impetravit. Anno 1456. Christiernus Daniæ Rex Rostochii præsens in Conventu Principum & Civitatum ab Hansa petiit, ut pro componendo bello Deputatos suos ad Carolum Sueciæ Regem ablegarent.

Saxoniæ Historici veteres testantur, quod Hassiæ Landgravius, cum anno 1461. Civitatem Eimbecam vellet obsidere, propter suppetias Majorum nostrorum propositum suum mutaverit. Pariter quod anno sequenti Civitates Hanseaticæ cum Episcopo Hildesiensi & Duce Bernhardo, adversus Fridericum Ducem Brunsuicensium & Lunæburgensem sese conjunxerit, & quod

quod ipsis hypothecæ loco Arx Moringensis pro damnis illatis concessa fuerit.

Imo vero cum anno 1466. inter Wilhelmum Senorem, dictum victoriosum ejusque filios Wilhelmum & Fridericum Dukes Brunsvicensium & Lunæburgensium & Civitates Hanseaticas, novi motus exorti fuissent, per Ioannem Archiepiscopum Magdeburgensem, Comitem Palatinum Rheni, Fridericum Marchionem Brandenburgensem, S. Romani Imperii Archicamerarium & Electorem Quedlinburgi anno 1467. in præsentia Henrici & Ottonis, Ducum Brunsvicensium & Lunæburgensium Friderici Comitis de Orlemund, Guntheri Comitis de Mansfeld, Ulrici Comitis de Rhenistein, Guntheri Comitis de Müllingen & Barby, Gottfridi Comitis de Holenlach & Domini de Ziegenhain, Henrici Domini de Gera & Eberstein, Gottschalki, Domini de Plesse, multorumque Legatorum, tam Principum, quam Civitatum, partibus sufficienter auditis, & examinatis circumstantiis dissensiones soperitæ fuerunt, atque tum Hanseatici Arcem Moringensem pro stabilienda Pace Domino Electori Brand. tradiderunt, quemadmodum hoc plenius documenta super negotio isto confecta, & utrinque sigillis munita demonstrant. Anno 1468. bellum quadriennale inter Angliæ Reges & Majores nostros ope & cura Caroli Burgundiæ ducis, aliorumque Principum finitum, quæ Pacificatio ab Historicis Ultrajectina Concordia appellatur.

Anno 1436 Henricus, Episcopus Hildensiæ, Wilhelmus senior ejusque filii, Wilhelmus & Fridericus fratres, Duces Brunsvicensium & Lunæburgensium, Comes Spiegelbergensis suo communisque Nobilitatis Provinciae Hombergensis nomine, Gottschalkus, Satrapa in Plesse nomine totius Nobilitatis Pro-

vinciæ Gottingensis, Burchardus Satrapa in Warburg suo universitate Nobilitatis Episcopatus Hildesiensis Heinke Kniche, Eques, suo communis que Nobilitatis Provinciæ ultra Deissam & Leinam, Hermannus Hoger suo communis que Nobilitatis Serenissimi Ducis Alberti nomine, cum civitatibus Hanseaticis ad Metropolin Brunsuicensem pertinentibus, fœdus ad viginti annos in iure juxta Formulam confœderationis super hoc negotio exaratam.

In Annalibus Saxonie extat quod anno 1485. Bartholdus, Episcopus Hildesiensis, & Henricus Dux Brunsuicensium & Luneburgensium cum Civitate Hildesia per biennium grave & difficile bellum gesserint, quodque Brunsuiga aliaque Civitates Hanse Teutonicæ copiis, commeatu, aliisque rebus necessariis opem tulerint, donec sub finem anni sequentis dissensio composta fuit.

Circa idem tempus inter Galliæ Reges & Majores nostros bella & dissensiones exortæ sunt, quibus per interpositionem Daniæ & Scotiæ Regum finis impositus est.

Post paucos annos cum Henricus senior & Henricus junior, Duces Brunsuicensium & Luneburgensium, Brunsuigam anno 1492. 1493. 1494. valido exercitu ob siderent, notat autor istius Historiæ Telamonius Ornatomontanus, quod Majores nostri Hildesiensibus injunxerint, ut Civitati Brunsuicensi, sumptibus Societatis, milite & commeatu assisterent, præstitum hoc feliciter & controversiæ ab Ernesto Archiepiscopo Magdeburgensi, Germaniæ Primate, Saxonie Duce, pariterque à Ioanne Marchione Brandenburgensi S. Rom. Imperii Archi-Camerario & Electore anno 1494. Brunsuigæ scepserint.

Anno 1525. Fridericus I. Daniæ Rex Civitatibus Hanseaticis

ticis Fœdus & amicitiam obtulit, quod eodem anno in Conventu Lubecensi à Magistro Ordinis Teutonici per Prussiam factum est.

Anno 1558. Laudatissimus Imperator Ferdinandus, cuius supra meminimus, Livoniā tunc temporis miserè vexatam Hanseaticis serio commendavit, & ut Magistro Ordinis pro viribus opem ferrent, clementissime injunxit. Anno 1581. Franciscus Dux Alanconius Christianissimi Regis Galliarum frater amicitiam Fœderatarum Civitatum expetiit, promisitque se daturum operam, ut tandem lites & controversiae Hanseaticorum cum Angliæ Regibus finirentur.

Ex his aliisque rationibus, in hodiernum usque diem, præcipui & potentissimi Principes Europæ sibi proficuum, neque Statui atque authoritati suæ contrarium esse, arbitrati sunt; Nostram Societatem quibuscunque Transactionibus publicis inserere, Nosque in numerum Amicorum & Confœderatorum recipere, uti hoc ipsum ex Instrumentis Pacis inter Serenissimum Maximilianum, Archiducem Austriae, tanquam electum Poloniæ Regem, & Status illius Regni Anno 1587. maximè verò ex Pacificatione inter Hispaniæ & Galliæ Reges An. 1598 itemq; inter Hispaniam & Angliam anno 1604. appareat.

Quæcumita se habeant, capere non possumus, quæ de causa Nobis sociisq; nostris nuda conventio cum belli Duce aliquisq; officialibus virtio verti queat, cum hoc novum non sit, sed à longo tempore usitatum. Facile probari potest, si opus esset, vel unam aliquam Civitatem nostri Collegii, pro securitate sua no tantum Comites & Nobiles, sed etiam Principes, in eventum belli pro dacibus constituisse, ut nihil dicamus de Imperii Romani cœstitutionibus, quæ hujusmodi apparatu permittunt, iubent-

bentque ut singuli Electores Principes & Status ea semper in promptu habeant, quae ad repellendos temerarios aggressores necessaria videbuntur, imo etiam ut vicinis laborantibus, pro re nata, opem ferre & vicissim auxilia ab ipsis expectare possint, sicut expresse dispositum in Recessibus de anno 1555. & 1564. Nihil repugnat quod vigore dictarum aliarumque Constitutionum certus modus Executionis pro conservanda Pace publica praescriptus sit, siquidem supra dictus apparatus, primus gradus defensionis est, qui merito debet precedere, hic si non sufficiat ad vim reprimendani, ad suppetias totius Circuli confugiendum, quod si haec quoque impares fuerint, tum implorandum est auxilium trium, quatuor, quinque, vel omnium Circulorum imperii. In his ipsis Constitutionibus presupponitur arma armis constringenda esse, & quod illis qui exercitatos milites non habent, liceat tales certis stipendiis sibi conciliare, ut laborantibus presto esse possint. Imo Imperator Dominus noster Clementissimus & reliqui status propter periculosa tempora saepe remedio extraordinario usi sunt, & aliquando mille quingentes equites ad aliquot menses, interdum mille ducentos ad aliquot annos conduxerunt, ut tanto commodius publica quiete conservari posset.

Tali modo confidimus, neminem perturbatis hisce temporibus, ubi non tantum bellum ad fines Imperii metuitur, sed manifestum quoque est, quosdam in

Imperio ad salutares constitutiones de Pace publica, & observanda Executione , aliaque Cameræ Spirensis Mandata & Rescripta parum respicere, imò vero quod prædicta Ordinatio Executionis maximè ad vim repellendam introducta, ferè contrarium sortiatur effectum , illaque ad impediendam necessariam defensionem abuti , nobis vitio vertere, multo minus sinistrè & in æmulationem vel contemptum unius vel alterius Circuli interpretari posse , quod solito & licito more contra violentas invasiones nos præparemus.

Nos sano cujuslibet judicio relinquimus, an non, si quis hoc pro æmulatione cum Circulis explicare velit, pessima inde nascatur diffidentia, atque id consequatur propemodum , quasi Civitatibus aliisque Ordinibus , qui Principes non sunt, non liceat cogitare de naturali defensione : Multo minus ex hoc apparatu contumacia & rebellio subditorum adversus Magistratum deduci poterit. Quamvis enim allegetur, quod Lubecca scripta nuper proiderint, ex quibus appareat nostra & Majorum nostrorum consilia huc collimare , Nos falsissimæ huic accusationi publicè contradicimus & testamur quod adhibita etiam diligentissima inquisitione nihil tale invenire potuerimus , pollicemur præterea si quid probatum fuerit , Nos re ipsa demonstratores, nobis hæc omnia summè displicuisse: Quod verò confederatè civitati Brunsuicensi, cū per integros menses quinq; nihil tale metuēs gravissima obsidione premeretur, juxta dispository

tionē pactorum, & Permissionem legū atq; constitutionum opē tulerimus, eandemq; etiaminū pro Membro Societatis agnoscamus & protegamus, hoc aliò non pertinet, quā ut via ad justitiā conservetur. Nos quidē ex animo precamur, ut omnes & singulē controversię perviā juris aut amicabilis compositionis decidatur & finiantur, prout hoc ipsum S. Cēsarea Majestas, Eminentissimi & Serenissimi Electores, aliiq; Principes & Status Imperi, quos omnes tā in aulis, quā in Comitiis Ratisbonensibus per deputatos nostros & literas intercessionales humillime & reverenter in hūc finem imploravimus, testari poterunt, Nos hoc nullo alio consilio fecisse, quam ut omnia in pristinum statum reducerentur.

Nos quoq; cum S. Cēs Majestas ratione defensionis Brunsuicensium, atq; editionis Privilegorū & Recessuum diversa Mandata nobis transmisisset, ex conventu Lubecensi An. 1606. die 25. & 26. Iun. ad utrumq; humillime respondimus, ut non dubitemus quin huic nostrā declaratio[n]e satisfactum sit.

Cū itaq; hic, ut diximus, antiquissimē nostrę confœderationis ab Imperatorib. Regib. Electorib. aliisq; statibus toties confirmatę itemq; apparatus bellici scopus sit atq; ratio, publice & solenniter p[re]testamur cum reservatione omniū juriū, & per negamus quod contra S. Cēs. Maiest. Authoritatem vel Aureę Bullę dispositionē, iteq; Imperii & Circulorum constitutiones, cōtra Ordinationem executionis in emulationem & cōtemptum laudatissimi Circuli inferioris Saxoniæ ejusdemq; Generalis & Adjunctorum, multo minus pro commovendis subditis adversus Magistratus, Societatem vel conspirationem, aut factionem, ut vocat, iniisse, & supremum belli Ducem cum aliis officialibus sub certis stipendiis conduxisse, imo potius provocamus ad Deum Opt. Max. nobis per falsissimas hasce accusationes maximam inferri iniuriam, redde-mus, si opus sit, nostrarum actionum rationem corā S. Cēs. Ma-

jeestate, coram supremo Iudicio Spirensi, coram Electoribus cæterisq; statibus, atq; dabimus insuper operam, ut pro viribus salutem & commodum Imperii Romano Germanici promovere possumus. Perscriptum Lubecæ die 24. April. anno 1609.

Formula Fœderis Illust. Belgii Ordinum cum Bremensibus & Hamburgensibus an 1645. die 4. Augusti imiti.

Quandoquidem iam à multis retro annis inter fœderati Belgii Provincias omnesq; Hanseaticas, ac præsertim Bremensiū & Hamburgensium civitates perpetuo sincera, firma fidaq; amicitia ac societas mutua utrinq; culta, & temporario ante hac fœdere An. 1616. confirmata fuit, cuius institutū tempus, quum iam diu expiraverit, utriusq; autē partis sincera mens ac voluntas colendæ ac fovendæ eiusdē Amicitię ac Societatis prædictę, quinetiam Fœderis renovandi utrinq; cōcurrat, Domini Ordines Generales ē suis delegarunt & sufficiente auctoritate instruxerunt Nobilissimos, Strenuissimos, Doctissimos, Sapientissimos ac Prudentissimos Dominos Iohannem à Gent, Iacobum Veth, I.U.D Civitatis Medioburgensium Consiliarium & Syndicum: Joanem à Reede, Reynswoudæ & Woudenberga Toparcham, Carolum Roorda, Grietmannum in Idaerderadeel, Gerardum à Santen, Campensis um civitatis Consulem; Gualterum Schoonenburgium; omnes in concilio suo Deputatos; qui postquam aliquoties convenissent, cum Srenuissimis, Doctissimis & Sapientissimis Dominis Bethmanno Herdesiano, I. V. D & Nicolao Ierrenio, I.U. Licentiatō, Syndico, supra dictarum Civitatum Consiliariis, una cum Domino Leone ab Aitzema, dictarum Civitatum Hanseaticarum Residente, atq; hic commorante, supra memoratarum Bremensium & Hamburgensium civitatum Deputatis, vi potestatis & auctoritatis sibi concessę, sequentes Articulos simul atque coniunctim cōcluserunt, ac confirmarunt,

1. Præsens Tractatus (uti etiam Tractatus supra dicto anno 1615. inter Præpotentes Ordines ab unâ, & Civitates Hanseaticas ab alterâ parte initus) inserviet non offensioni, verum securitati ac libertati Navigationis, Commerciorum ac quarumcunque Negotiationum in Mari Septentrionali, (usque ad angustias) Et Vi-surgi Albique, quemadmodum hactenus consuevit, insuper etiam defensioni Privilegiorum, immunitatum atque jurium, tam hujusc status ejusque subditorum, quam memoratarum Bremenium Et Hamburgium Civitatum: quo Partis utriusque subditis jus Gentium, supradicta Privilegia, Immunitates, Iura & Statuta absque ulla interpellatione adversus eos omnes reseruentur, qui præfatos subditos contra supra memorata Privilegia, illegitimis mediis in iis, quæ supra dicta sunt, impedire ac disturbare conabuntur, Restitutioni itaque eorum, quæ supra memorata sunt, ea remedia adhibebuntur, quæ in sequentibus explicantur.

2. Præsens Tractatus Amicitiae ac Fœderationis, cum Cæsareâ sua Majestate, insuper etiam cum Sac. Rom. Imp. aliisque Principibus & Rebus p. præjudicio neutquam futurus est: præterea utraque civitas, quæ hactenus sub Romanæ Cæsareæ Majestatis & Sacri Romani Imperii clientelâ, defensione, amicitia atque Imperio fuit, in posterum quoque sub iisdem mansura est: similiter etiam supradictæ Civitates, vi præsentis hujus Tractatus, bello, quod Præpotent. Dominos Ordines adversus Hispaniarum Regem gerunt, sese immiscere non tenebuntur.

3 Quod siigitur eveniat, ut per aliquem Navigatio, Commercia, Negotiationes, Iura, immunitates, & Privilegia alterius Partis impediantur aut disturbentur, primum super ea re amicabilis compositio instituatur ut exorta quæstio, si fieri possit, decidatur atque tollatur, Siverò hoc, ut supra dictum est,

commodis mediis effici nequeat, de aliis viis ac rationibus, quibus id obtineri queat, mutuo agetur atque convenietur, quemadmodum etiam eodem tempore pars & proportio sumptuum ab alterutrâ Parte faciendorum instituetur ac decetnetur.

4. Præpotentes Domini Ordines præsentem Fœderationis Tractatum ad bonum commodumque mutuum dirigen: ita tamen ut directio Civitatibus intra suos limites ac territoria integra relinquenda sit: & in deliberationibus ac consiliis ad bellum spectantibus, tam Præpotentibus Dominis Ordinibus, quam supra dictis Civitatibus liberè sententiam suam exponere licebit: In quem finem etiam prædictarum Civitatum nomine uni aut pluribus Personis Hægæ-Com. aut ubicunque Præpotentes Domini Ordines convenient, consiliis eâ de re capiendis interesse integrum erit: Præpotentibus quoque Dominis Ordinibus non nullos in supra dictis Civitatibus, aut in quibus locis necessitas postulabit, ad promovendam observationem & confirmationem præsentis Tractatus constitueret licebit.

s. Navibus Subditorum utriusque Partis absque ullo impedimento Portibus & Fluminibus mutuorum suburbanorum agrorum etiam uti, in iisdem de commicatu sibi prospicere, naves reficere, aliisque commoditatibus frui, (hoc tamen absque omni violentia aliave petulantia) seu quo quispiam indigere possit, emere & comparare integrum erit.

6. Supradicta Fœderatio ab utraque Parte fideliter ac plenè observabitur; sin vero (præter opinionem) dissensio aliqua mutua oriatur, nulla hostilitas ea de causa instituetur, sed controversia, adhibitis personis, si opus fuerit pacem amantibus, mutuo supprimetur.

quod alterutri præiudicio esse possit, tractabitur, verum dabitur opera, ut pax communis inter Partis utriusque Cives, Incolas, Subditos, Naves, Bona, commerciaque servetur, & antiqua privilegia atque Immunitates defendantur.

8. Præsens Tractatus quindecim proximè sequentibus Annis vim ac vigorem suum obtinebit.

9. Sin verò plures Civitates Hanseaticæ præsentis Tractatus ac Fœderis participes fieri cupiant, id non nisi æquis conditionibus & communi Partium consensu fiet.

10. Tractatus hujus confirmatio inter duos Menses à die subsignationis, utrinque solennibus formulis cōscripta tradetur,

Hunc Tractatum Nos Commissarii & Deputati subscriptione & sigillis nostris confirmavimus. Hagæ-Comitis, quarto die Augusti, Anno millesimo, sexcentesimo, quadragesimo & quinto, I. à Geut, I. Catzius, Jacobus Veth, Ioannes à Reede, C. Rooda, G. à Santen, G. Schoonenburgius, Bethmanus Herdesianus, Nicolaus Terrenius, Leo ab Aitzema;

*Receptio Lubecensium in antecedens Fœdus ratione Travæ &
Oceani juxta art. 9. die 25. Octob. anno 1646.*

Q Vandoquidem jam à multis retro Annis inter Unitarum Belgii Provinciarum Dominos Ordines Generales omnes Hanseaticas ac præfertim Lubecensium, Bremensium & Hamburgensium Civitates perpetuò sincera, firma, fidaque Amicitia ac Societas mutua utrinque culta, & temporario ante hac Fœdere, An. 1616. confirmata fuit, cuius constitutum tempus quum jam aliquamdiu exspiraverit, utriusque autem Partis sincera mens ac voluntas colendæ atque fovendæ ejusdem Amicitiae ac Societatis supra dictæ, quin etiam Fœderis renovandi utrinque inter-

intercedat (quemadmodum Fœdus hoc inter memoratos Dominos Ordines & Civitates Bremam & Hamburgum quarto die Augusti, elapsi anni 1645. renovatum ac confirmatum & nono ejusdem Tractatus Articulo aliis quoque Hanseaticis Civitatibus eidem inferi permisum fuit) Præpotentes itaque Dominos Ordines Generales Deputatos suos delegarunt & sufficiente Auctoritate instruxerunt Nobilissimos, Strenuiss. Doctiss. Sapientiss. atque Prudentissimos D.D. Johanneim à Gent, Amellem Bouchorstium, Toparcham in Wimmenum, Balivum aggerumque Rhenolandie Praefectū, Curatorē Academię Lugdunensis; M. Albertum Bruynnincx, Equitē, Enchuyfanorum civitatis Syndicū; Casparū Vosbergium, Equitem, in Isolar & Cat in Duuyvendycke Toparcham; Gilbertum Hoolkium, Civitatis Trajecti ad Rhenū Ex-Consulē; Carolum Roorda, Grietmannum in Idaerdeodeel; Balduinum Iacobi Mulertium, Leencuylē Dominum; Hieronymum Eylceniū, Grœningensium, Civitatis Consiliarium, omnes Deputatos in Consilio Dominorū Ordin. ex Provinciis Gelriae, Hollandiae, Zeelandiae, Trajecti ad Rhenū, Frisię, Trans-Ysalanię, Civitatis Groningę Omlandięque; qui omnes simul vel maxima eorum pars, postquam variis temporibus convenissent atque egissent cum Nobilissimis, Strenuissimis, Sapientissimis ac Doctissimis D.D. Joanne Poppino, supra dictę Lubecensiū Civitatis Deputato ac Consiliario & Domino Leone ab Aitzema omniū Civitatum Hanseaticarum, Hagę. Com. Residente, vi utriusque Procuratorii, sequentes Articulos unanimiter conluerunt ac confirmarunt, quemadmodum iidem inter memoratos Unitarum Belgij Provinciarum Dominos Ordines Generales & supra dictas Bremensium & Hamburgenium Civitates 4. die Aug. An. 1645. cum nonnullis tamen extensioribus & explicationibus primo, secundo, quarto & quinto sub-

sequentia articulo insertis, secundū eorum tenorē conclusi fuerūt.

1. Præsens Tractatus, quemadmodum etiam Tractatus (supradicto Anno 1616. inter præpotentes Dominos Ordines ab unā & Civitates Hanseaticas ab altera Parte initus) inserviet non offensioni, verum securitati ac libertati Navigationis, Commerciuum ac quarumcunque Negotiationum in Oceano & Mari Balthico (usque ad Angustias) & Trava, Visurgi Albique, quemadmodum hactenus ab utraque Parte observatum fuit; insuper etiam defensioni Privilegiorum, Immunitatum atque jurium tam hujuscē Status ejusque subditorum, quam prædictarum Lubecensium, Bremensium & Hamburgensium Civitatum, quō Subditis utriusque Partis jus Gentium, supradicta Privilegia, Immunitates, jura & statuta, adversus eos omnes, qui præfatos subditos contra supra dicta Privilegia, illegitimis mediis, in iis, quæ dicta sunt, impedire atque disturbare conabūtur, conserventur; restitutio itaque eorum, quæ allegata sunt, ea remedia, quæ in sequentibus referentur, reipla adhibebuntur.

2. Præsens Tractatus Amicitiae cum Cæsarea sua Majestate, Sacro insuper Imperio Romani & aliisque Principibus & Rebus publicis in præjudicium neutquam cedet, hoc tamen Fœdere semper salvo manente, ut tres illæ Civitates, quæ hactenus sub Romanæ Cæsareæ Majestatis & Sacri Romani Imperii clientelâ, Defensione, Amicitia & Imperio fuerunt, in posterum quoque sub iisdem mansuræ sint: Similiter etiam supradictæ Civitates, vi præsentis hujus Tractatus, bello, quod Præpotentes Domini Ordines adversus Hispaniarum Regem gerunt, sese immiscere non teneantur.

3. Quod si igitur eveniat, ut Navigatio, Commercia, jura quinetiam, Immunitates, Privilegia alterutrius Partis impedian-
tur

tur aut distractur, primum super eâ re per viam concordię, ut vocant, laborabitur, quo amicâ compositione exorta quæstio, si fieri possit, decidatur ac componatur, si verò hoc, ut dictum est, commodis mediis effici nequeat, de aliis rationibus, quibus id obtineri queat, mutuo agetur atque convenietur: quemadmodum etiam eodem tempore pars ac proportio sumptuum ab alterutrâ Parte faciendorum instituetur ac confirmabitur.

4. Præpotentes Domini Ordines præsentem Fœderationis Tractatum ad bonum commodumque mutuum dirigent: eâ lege tamen, ut directio Civitatibus intra suos limites ac Territoria integrâ conservetur, & in deliberationibus ac consiliis ad bellum spectantibus, tam Præpotentibus Dominis Ordinibus, quam supra dictis Civitatibus liberè sententiam aperire liceat. Insuper unaquæque pars unitorum corporum suffragium suum liberè feret, in quem etiam finem supra dictarum Civitatum Nominé uni aut pluribus Personis Hæc-Comitis, aut ubicunque Præpotentes Domini Ordines convenient, consiliis eâ de re ineundis interesse integrum erit: Præpotentibus quoque Dominis Ordinibus, si ipsis ita visum fuerit, ad supra dictas Civitates, aut quo-cunque necessitas postulabit, ad præsentis Tractatus observatio-nē ac confirmationē promovendam, non nullos delegare licebit.

5. Navibus Partis utriusque Subditorum absque ullo im-pedimento Portibus & Fluminibus mutuorum suburbanorum agrorum uti, in iisdem de commeatu sibi proficere, naves repa-rare, aliisque commoditatibus, juxta leges ac statuta uniuscuiusque loci, frui integrum erit, sine ulla violentia, sed quo quispiam in-digere posset, emere atque comparare licebit.

6. Supradicta Fœderatio ab utraque Parte fideliter ac plenè obserabitur, sin verò (præter opinionem) dissensio aliqua

mutua oriatur, nulla hostilitas exercebitur, sed negotium per pacis amantes personas, si opus fuerit, componetur.

7. A neutrâ Parte, absque mutuo consensu, quicquam quod alterutri præjudicio esse possit, tractabitur, verum multo magis dabitur opera, ut pax inter utriusque Partis Cives, Incolas, Subditos, Naves, Bona, Commercia conservetur, pariterque ut immunitates atque Privilegia defendantur.

8. Præsens Tractatus quindecim, proximè sequentibus, Annis vim ac vigorem suum obtinebit.

9. Sin verò plures Civitates Hanseaticæ in præsentem Tractatum ac Fœdus adscisci cupiant, id nisi æquis conditionibus & communis partium consenserit.

10. Tractatus hujus confirmatio intra tres Menses ab hoc die utrinque solennibus formulis tradetur.

Actum Hagæ-Comitis die 25. Octobris, anno 1646.
I. à Gent, A. Bouchorstius, A. Bruynnicx, G. Vosbergius, G. Hoolkius, C. Roorda, B. I. Mulertius,

H. Eybenius, Ioannes Poppingius, L. ab
Aitzema.

Tractatus super negotiis maritimis inter Sereniss. & Potentissimum Ludovicum XIV. Gallia & Navarra Regem Christianissimum & Honorab. Civitates Hanseaticas Parisiis anno 1655. mense Maio institutus et confirmatus.

POstquam Sacræ Regiæ Majestati clementissime placuit, Civitatibus Hanseaticis notum facere, quod illas, pari cum Majoribus suis benevolentia & affectu prosequatur, & quod velit antiquam amicitiam & confoederationem conservare, quæ à multis annis viguit singulari commodo Subditorum S. Regiæ Majestatis, & prædictarum Urbium; Rex Christianissimus libenter intellexit Dominos Penshornium & Mollerum, Senatores Reip. Hamburgensis & Hansæ Teutonicae Legatos in primis petere confirmationem & declarationem privilegiorum, ne subditis Hansæ usus commerciorum, etiam cum hostibus hujus Coronæ impediatur, sub quocunq; prætextu à Navibus bellicis S. Regiæ Majestatis, aliisque. Ut autem de conditionibus rectius constet, S. Regia Majestas Domino Comiti de Brienne Consiliario & Primario Secretario Status, Domino de Haligre Consiliario & Directori redditum, itemque Domino de Bignon Consiliario & Advocato Generali Parlamenti Parisiensis negotium hoc commisit, qui præviis deliberationibus consideratisque circumstantiis cum Dominis Penshornio & Mollero
jux-

juxta tenorem Mandatorum sequentes articulos approba-
runt.

I. Licebit Civitatum Hanseaticarum subditis uti commer-
ciis & secura navigatione tam in Gallia, quam in aliis Regnis,
provinciis, ditionibus, portibus, fluminibus ad hanc coronam
pertinentibus, atque sic omnes tuto accedant, recedantque cum
navibus & mercibus, sitque interdictum Navibus Regiis, ne
quid impedimenti ipsis inferant sub quo cunque praetextu, aut
prosulz retineant, etiam si proficiuntur ad loca & Civitates
presentium vel futurorum inimicorum hujus Regni, modo non
habeant merces prohibitas.

II. Per merces prohibitas sive *de contrebande*, intelliguntur
res ad bellum necessariæ, videlicet tormenta ænea majora, bom-
bardæ minores, pyroboli, glandes ignitæ, Exostræ, Carbuncu-
li ignei, Sancissæ, malleoli & alia Instrumenta bellica, balthei,
pulvis tormentarius, restes incentivæ, nitrum, omnisque gen-
neris arma, cujusmodi sunt hasta militares, Machætræ, cassæ, ga-
leæ exploratoriæ, loricæ bipennes, missilia aliaque ad bellum
pertinentia, nec non equi, linteum ex quo vela conficiuntur. Li-
berè autem licet invehere omnis generis frumenta & legumina,
aliaque ad viçtum necessaria, modo Civitates & oppida, quibus
talia subministrantur, obsidione cincta non sint, vel naves ab ho-
stibus per vim abductæ & à Gallis interceptæ non fuerint, Hoc
enim si contigerit, Ministris & Officialibus Regiis liberum erit
hujusmodi frumenta aliaque ad viçtum pertinentia soluto pre-
tio sibi retinere. Cæterum si neq; æstimatio præcesserit, neq; pecu-
nia parata sit, Civitatum Hanseaticarum subditis sine ullo im-
pedimento discedere licitum permisumque erit, modo in navi-
bus nihil mercium prohibitarum reperiatur. Neque enim S. Re-

gia Majestas Capitaneis suis concedit potestatem Naves Hanseaticas detinendi, extra illas, quæ mercibus prohibitis onustæ sunt, quo casu ea observabuntur, quæ in Constitutionibus Regum Francisci, de anno 1554. & Henrici 1584. disposita sunt. Si vero merces prohibitæ in hisce navibus reperiantur, quæ à diversis Mercatoribus conductæ sunt, tum demum vel ipsa navis, vel illius tantum merces fisco applicabuntur, qui prohibitasnavi imposuit, atque is tenebitur omne damnum & impensas ceteris refundere. Hoc si accidat, juxta hunc articulū, non vero secundum tenorem superiorum Constitutionum certi quippiam statuetur, itaque publicata sententia, navis cum reliquis mercibus libere discedet, adeo ut super hoc negotio Præfecti Admiralitatis sine mora teneantur cognoscere.

III. Quamvis autem modo allegatae Constitutiones Francisci I. & Henrici III. etiam hoc disponant, quod si S. Regia Majestatis subditibelli tempore naves amicorum & Fœderatorum capiant, in quibus hostium merces deprehenduntur, vel naves hostium quibusdam mercibus amicorum oneratas, vel pars navis ad ipsos pertineat, Confiscationē esse legitimam; Nihilominus tamen S. Regia Majestas propter privilegia Hanseaticorum ab hisce Sanctionibus recedit, & Subditos Civitatum à rigore prædictarum Ordinationum liberat, adeò ut merces hostium reliquis non noceant, neque naves amicoru propter receptas merces inimicorum fisco cedant, modo nihil rerum prohibitarum vixerint, vel documenta in mare non projecerint, vel cum navibus Regiis dimicaverint.

Eodem modo permittit S. Regia Majestas, ut merces in hostium navibus repertæ, si ad Hanseaticos pertineant, ipsis restituantur.

IV. Si forte Capitaneus Gallicus capiat navim mercibus prohibitis onustam, tum nemini licet aperire cupas, cistas, dolia, neque alienare, vendere aut permutare quicquam antequam omnia, confecto inventario, in terram exposita fuerint

V. Mercatoribus quibuscumque sub pena Ordinationum & amissione bonorum interdictum sit merces prohibitas emere, permutare vel sub titulo donationis sibi acquirere, occultare in captivis Navibus repertas, antequam pro confiscatis declaratae fuerint, hoc ubi factum, Capitanis navium Hanseaticarum liberum erit merces pro aestimato sibi comparare, quo casu aliis praferendi sunt.

VI. Ne quid autem dubii supersit de conditione mercium receptarum, Capitanei navium Hanseaticarum tenebuntur Capitanis Regiis ostendere in Mari literas salvi conductus, & Certificationes, ex quibus manifestum fiat navim ad subditū prædictarum Civitatum pertainere, idque jurato affirmabitur coram Magistratu illius loci unde profecta, qui illud ipsum per documentū legitimè obsignatum attestari debet, in qua Certificatione exprimitur capacitas, locus a quo & ad quem, nec quicquam ex genere mercium prohibitarum illatum esse

VII. Ut autem omnis occasio futurarum dissensionum præcidatur, si forte naves Regiæ Capitanis Hanseaticis obviam venerint, statim, postquam agnitâ nave Regiâ vela submiserunt, vel per explosionem tormenti majoris solo pulvere repleti signū à Francis datum fuerit, sistent cursum ad distantiam bombardæ, & Scheapham navis Regiæ expectabunt cum duabus vel tribus personis, exceptis remigibus, quibus, consensâ navi mercatoria, Capitanei Hanseatici exhibebunt salvum conductum & Certificationem cum designatione mercium His documentis fidē habebunt Ministri Regii, & postquam nihil merciū prohibitarum depre-

deprehensum fuerit, ulterius nō inquirent, nec postulabunt sibi exhiberi reliquias literas, multo min⁹ aperiēt cistas, dolia vel iplas naves retinebunt, aut sub prætextu salarii vel impensi temporis quicquā accipiant; Ne quid autē injuriæ inferatur Officialibus Regiis interea dum documenta perlustrant, Capitanei navium Hanseaticarū duos vel tres ex præcipuis Officialibus in Ichaphā Regiam dimittant, ibiq; tam diu subsistant; donec omnia legitime lecta & peracta, & Ministri Regii navim suā ingressi fuerint.

VIII. Præfecti navium Regiarū vigore Ordinationis antequā mare ingrediatur, Cautionē prestatū ad decē mille florenos corā judicibus Admiralitatis, se nimirum actionū suarum rationē reddituros, nec quicquam perpetraturos adversus hunc Tractatū.

IX. Civitates Hanseaticæ illarumq; cives & subditi ratione navigationis & commerciorū terra mariq; iisdem juribus, immunitatibus & privilegiis utentur, quę vel concessa jam sunt, vel deinceps cōcedentur Fœderati Belgii subditis aliisque Nationibus, nunc vel imposterū Confœderatis cum Galliæ regno, ita tamen ne quid detrahatur Concordatis, Tractatibus & Privilegiis à S. Regia Majestatis Prædecessoribus olim indultis, hæc enim salva atque inviolata manebunt.

X. Atq; sic S. Regia Majestas omnes alios Tractatus & Confœderationes inter Franciæ Reges & Civitates Hanseaticas initas omniaq; privilegia à Majoribus indulta, maxime vero à Ludovico XI. an. 1464. & 1483. à Carolo VIII. anno 1489. Francisco I. anno 1536. Henrico II. an. 1552. & Henrico IV anno 1604. indulta, licet non repeatantur, per hunc Tractatū confirmat, ac si de verbo ad verbum inserta fuerint; vice versa S. Regiæ Majestatis subditi antiqua privilegia retinebunt in Civitatibus Hanseaticis pariter ut aliorum Regum & Statuum subditi.

XL. Subsecuta utrinque Ratificatione hujus Tractatus statim ille in Parlamento Regio producetur & publicabitur in portibus & Civitatibus

tatibus ubi opus erit, ne quid contrarii suscipiatur, atque Copiis eadem fides adhibebitur quæ autographo.

X Si ante reciprocam exhibitionem Ratificationis, quæ intra proximos duos menses parata esse debet, navis Hanseatica capta fuerit, negotium hoc juxta præsentem Tractatum conficitur. In hujus rei fidem Nos supradicti Commissarii & Deputati vigore Mandatorum Tractatus articulos obsignavimus & subscripsimus. Actum Parisiis 10 Maii anno 1655.

*De Lomenie S. L. D' Haligre. L. S. Bignon L. S. D. Penshorn L. S.
Th. Moller L. S. Mandatum pro Commissariis Regiis.*

NOs Ludovicus Dei gratia, Rex Franciæ & Navarræ omnibus hasce literas conspecturis salutem.

Postquam Nostri per dilecti amici & Confœderati Consulles Senatores, Seniores atque incolæ Hansæ Teutonicæ vulgo dicti Osterlingi, ad Nos alegarunt Dn. Penshorn & Moller, Senatores Reipubl. Hamburgensis, ut Nobis significant ex Fœdere & amicitia inter Nos & Civitates haec tenus inita atque ex privilegiis à Prædecessoribus nostris indultis & confirmatis plurimum emolumenti redundasse in Utriusque partis subditos, atq; sic a Nobis impetrarent confirmationem pactorum & privilegiorum, & in hunc finem necessariis Mandatis instructos esse. Itaque Nos qui nihil magis exoptamus, quam Subditorum & Confœderatorū commoda omnibus modis promovere, ea quæ nomine Civitatum Hanseaticarum ab ipsis proposita sunt, libenter intelleximus, & quoniam ad expediendum hoc negotiū idoneis Ministris opus habemus, elegimus Dominum Comitem de Brienne, Consiliarium & Secretarium nostrum Status, itemq; Domi-

Dominum de Haligre Consiliarium & Directorem reddituum,
& Dominum de Bignon Consiliarium & Advocatum Generalem ex singulari fiducia & affectu erga omnes.

Hæc aliaque considerantes ex Consilio honoratissimæ Matris nostræ, multorumque Ducum, Parium & Officialium hujus Coronæ dedimus omnibus & singulis vigore præsentium literarum potestatem conferendi cum Deputatis Hanseaticis Dominis Penshornio & Mollero, ut uno vel altero impedito aut absente, tertius posset agere & tractare super renovatione Fœderis & confirmatione privilegiorum maximè autem super articulis & conditionibus circa mutua commercia utriusque Nationis subditis salutaribus. Nos Regia fide promittimus, singula exacte fore observata, quæ a Commissariis nostris & Deputatis Civitatum Hanseaticarum conclusa fuerint, neque permittemus, ut quicquam impedimenti objiciatur, imo verò singula ratibabimus intra præfixum tempus. Nam hæc est nostra Voluntas. Pro majori fide Mandatum hoc sigillo nostro muniri jussimus. Parisiis die 4. Novembris anno Christi 1654. & Regni 13.

Louys

Par le Royle Tellier.

Mandatum Legatorum Hansæ Teutonicae.

Nos Consules & Senatores Civitatum Lubecæ, Bremæ & Hamburgi notum facimus, quod Nostro reliquarumque Civitatum Hanseaticarum nomine ad Senerissimum & Potentissimum Principem & Dominum, Dominum Ludovicum XIV. Galliæ & Navarræ Regem Christianissimum, Dominum nostrum clementissimum ex Corpore nostro deputavimus & elegimus Legatos, Viros Nobilissimos & Consultissimos Dominum Da-

videm Penshorn & Dominum Theodorum Moller
Reipubl. Hamburgenis Senatores, ut rogent & pro-
curent restitutionem navium merciumque, ante an-
num fere Nannetum deductarum cum omni causa, or-
dinationem super Navigatione, commerciis itemque
privilegiorum: & quoniam ad hanc rem gerendā opus
habent nostro speciali Mandato; idcirco dictis Legatis
nostris ambobus simul, & unicuique eorum seperatim,
absente vel impedito forte altero, plenam damus pot-
estatem nostro nomine & loco de præfatis commissis ne-
gotiis & eorum dependentiis apud Christianissimam
Majestatem, ejusdemque Consiliarios, Commissarios
aliosve Ministros, quib. ea res in manu est, eritve, omnia
ea agendi, rogandi, tractandi concordandi & conclu-
dendi, quæ pro satisfactione Mercatorum, securitate
navigationis, mercaturæ & commerciorum renovatio-
ne, confirmatione & observantia privilegiorū conve-
nire censemus, firmiter promittentes, Nos grata ac ra-
ta habituros, quæ per præfatos Legatos nostros circa
prædicta negotia fuerint peracta & conclusa, in quo-
rum fidem præsens hoc Mandatum communī Civita-
tum Hanseaticarum sigillo, quo in hujusmodi negotiis
Hanseaticis uti confuevimus, corroborari fecimus.
Datum Lubecæ die 20. Maii anno 1654.

S Regie Majestatis Ratificatio.

Ludovicus D'ei gratia Rex Franciæ & Navarræ
omnibus hisce literas lecturis salutem,

Post-

Postquam in Nostro Consilio Secretiori vidimus & examinavimus Tractatū, qui nostro nomine nuper die 10. Maii per Nostros dilectos & fideles Dominum Comitem de Brienne Consiliarium & Secretarium Status, Dominum de Haligre Consiliarium & directorem reddituum, & Dominum de Bignon Consiliarium & Advocatum Generalem juxta tenorem nostri Mandati cum Dominis Penshornio & Mollero Reipub. Hamburgensis Senatoribus, Legatis Civitatum Hanse Teutonicæ, amicis & Confoederatis nostris, qui Osterlingi vocantur, conclusa & peracta sunt, cujus Commissionis formula hæc est.

N. N. N.

Nos ex consilio Reginæ, honoratissimæ Matris nostræ, Ducum, Parium, aliorumque Procerum hujus Coronæ ratihabemus & confirmamus vigore præsentium literarum modo nominatum Tractatum ejusdemque singulos articulos, atque Regia fide pollicemur, etiam sub hypotheca omnium nostrorum bonorum præsentium & futurorum, Nos hujus Tractatus capita exacte observaturos, neque ullo modo permisuros ut quicquam violetur. Nam hæc est nostra Voluntas. Pro maiori fide sigillum nostrum apponi curavimus. Feræ die 15. Junii anno Christi 1655. regni 13.

Louys

Par le Roy, De Lomenie.

Ratifi-

Ratificatio Civitatum Hanseaticarum.

NOs Consules & Senatores Civitatum Lubecæ Bremæ, & Hamburgi nostro sociarumque Hanseaticarum Civitatum nomine notum testatumque facimus omnibus & singulis præsentes halce legentibus, impostorumve lecturis,

Postquam Serenissimo & Potentissimo Principi ac Domino, Domino Ludovico XIV. Galliarum & Navarræ Regi Christianissimo, Domino nostro clementissimo placuit pro usu ac securitate commerciorum & navigationis cum Fœderatis Hansæ Teutonicæ Civitatibus, earumque nomine specialiter ad id Deputatis, Viris Nobiliss. & Consultiss. Domino Davide Penshorne & Domino Theodoro Mollero, Reipubl. Hamburgensis Senatoribus singularem quandam Tractationem instituere, quæ etiam eo tandem deducta, ut inter memoratae suæ Majestatis Regiæ pariter ad id Deputatos, Illustriſſ. Excellentissimos, Generosissimosque Dominos Commissarios, dictæque Hansæ Teutonicæ Ablegatos die 10. Maii anni currentis Conventum fuerit super pactionis formula sequente.

N. N. N.

Et quoniam ulterius placuit, ut dictus Tractatus intra spatiū duorum mensium ratihaberetur; Instrumentaque Ratificationis hinc inde extraderentur; Idcirco Nos præfati Consules & Senatores nostro Sociarumque Civitatum nomine prædictum Tractatū virtute harum in omnibus suis clausulis omni meliori modo approbamus, ratihabemus et confirmamus, bona fide spondentes ac promittentes pro Nobis Sociisque Civitatibus, Nos omnes et singulos ejusdem articulos, & quicquid tota illa Conventione continetur, firmiter et inviolabiliter servaturos, nulloque modo passuros, ut eidem sive per Nos sive per alios contra-

contraveniatur. In cuius rei fidem præsentem hancce Ratificationem nostram Civitatis Lubecæ sigillo, quo in hujusmodi negotiis Hanseaticis uti consuevimus, corroborari fecimus. Datum Lubecæ die 18. Maii anno 1655. Ex speciali Commissione Amplissimi Nobilissimique Senatus Lubecensis vidi & subscripsit Henricus Bateman ejusdem Reipubl. Protonotarius.

Commissio S. Regiae Majestatis.

Ludovicus Dei gratia Rex Franciæ & Navarræ omnibus nostris dilectis & fidelibus Consiliariis Parlamenti Parisiensis aliisque nostris judicibus & Officialibus salutem. Mittimus vobis sub sigillo Cancellariae nostræ Tractatum nuper die 10. Maii inter Nos, nostrosque amicos & Confœderatos Consules Senatores & Seniores Civitatum Hanseaticarum institutum & Conclusum pro securitate commerciorum in quibusunque locis, præcipue autem cum hostibus hujus Coronæ idque per spatium XL annorum, ideoque vobis vigore præsentiū literarum mandamus ut Tractatum hunc Actis inseratis, omnesque articulos sine ulla exceptione aut mora etiam diligentissime observetis Feræ die 15 Junii anno 1655. regni 13.

Par le Roy

De Lomenie.

Tractatus hic in pleno confessu Parlamenti auditus & approbatus a Procuratore Generali & Copiæ cum autographo collatæ ad Præfectos Admiralitatis transmissæ sunt. Parisiis in Parlamento, die 29. Junii anno 1655.

Du Tillet.

Ex actis publicis Parlamenti Parisiensis.

Parlamentum S. Regiae Majestatis literas patentes Feræ die 15. Junii anno 1655. exaratas sub Magno sigillo in cera flava

K . . . . . vidit.

vidit, quibus S. Regia Majestas pure & simpliciter nobis manda-
vit, Tractatum per suos Commissarios cum Legatis & Deputa-
tis Hanse Teutonicæ Dn. Penshornio & Mollero Reipubl. Ham-
burgensis Senatoribus initum, ejusdemque duodecim articulos,
& Conclusiones Procuratoris Generalis. Re bene examinata
Parlamento placuit Tractatum inter Acta Cancellariæ reponer-
re, & pro maturanda Executione Copiæ auscultatæ transmit-
tentur ad Præfectos Admiralitatis. Actum in Parlamento die 29.
Junii, 1655.

Du Tillet.

*Tractatus Commercii Hispanici Anno 1647. die 1 Sept. inter Legatos
Regis Catholicæ & Deputatos Civitatum Hanseaticarum
Monasterii Westphalorum initus & confirmatus.*

Notum sit omnibus, quod cum ex parte nobilium Civita-
tum Hanseaticarum per Deputatos expressos Regis Hi-
spaniarum ad pacis Generalis Conventus, plena cum potestate
Legatis Monasterii Westphalorum degentibus multoties repræ-
sentatum fuerit, earundem Civitatum Commercia, per Maje-
statis Catholicæ regna, ditiones & status, quæ alias non sine mu-
tuuo utrinque fructu & emolumento floruerant, ab aliquot annis
injuriâ vel infelicitate temporum & Belli Calamitatibus, cum
maximo tam Hispаниcorum quam Hanseaticorum populorum
dispendio labefactari & initos super iisdem Commerciis Tra-
ctatus corrumpi, multorum gravaminum edita, exhibitaque se-
rie, quibus nomine predictarum Civitatum remedia quam pri-
mum & seriò adhiberi instanter urgebant; idem quoque totius
Imperii nomine, Comitiorum Generalium, tam Monasterii, quam
Osnabrugæ Congregatorum Ablegati, penes eosdem Hispaniæ
regis Plenipotentiarios voce & scripto efflagitabant. Quibus au-
ditis & consideratis, cum primarius eorum Plenipotentiarius

Hispa-

Hispanicorum Legatus, Comes à Penerandi, ad regiam Majestatem Catholicam rescripsisset, & exemplaria prædictorū Gravaminum, nec non earundem Civitatum Hanseaticarum literas, circa Commerciorum instaurationem transmisisset; obtentis benignis ac favorabilibus responsis, quibus benevolam suam in Hanseaticas Civitates earumque postulata propensionem, regia Majestas Catholica abunde & luculenter Contestatur, nec non Potestatem facit prædictis suis Plenipotentiariis, in hanc Commerciorum restauratione, gravaminū Cessatione agendi, & modis omnibus antiquam amicitiam, navigationē, & Commerciorum exportationem, venditionem, emptionem inter Hispnicas & Hanseaticas Provincias, urbes & populos, facilitandi ac stabilendi: inita iterum cum intra scriptis Deputatis & Ablegatis Civitatum Hanseaticarum super hoc negotio amicabili & specifica conferentia ac Consultatione, inter utrosque, provisionaliter, & sub futura suā Majestatis Catholice Hanseaticorumque Magistratum approbatione, & ratihabitione, conventum est.

I. Quod antiqua Civitatum Hanseaticarū in Regnis & Provinciis Hispanicis acquisita Privilegia & immunitates, imprimis etiā Tractatus anni 1607. cum annexis Scriptis, Privilegiis eorumque extensionem Regiam Continentibus, hoc ipso Concessa, Confirmata, ex integroq; renovata, ad amissim ac Bona fide utrinq; & deinceps observabuntur, iis exceptis quibus per subsequentes Articulos quippiam derogatur, imprimis verò, ut Cessante inter Regiam Majestatem & Provincias uniti Belgii hostilitate, sive per Treugam, sive per pacis Compositionē id fiat, ea omnia, quæ adverlus dictas

Provincias, earumque incolas & subditos in præfato Tractatu anni 1607 cauta erant, pariter cessent, ac sublata sint, durante pace & Treuga. Et si quid amplius in illum eventu dictarum Provinciarum uniti Belgii subditis, ratione mercimonii earumque, rerum, quæ ad ejusdem mercimonii securitatem & libertatem pertinent, concessum sit, quam olim Hanseaticis competitierit, vel datum sit, id omne & Vi hujus Tractatus Hanseaticis concessum intelligatur, cum præsertim præcipuas istarum Provinciarum Civitates simul Hanseaticæ societatis membra esse constet, Belli verò tempore ea, quæ in sequentibus hujus Conventionis articulis disposita, observabuntur.

II. Novi Certificationum modi ab aliquot annis contra vel extra præscriptum Tractatū anni 1607, introducti tollantur, stabiturque iis solis inquirendi & certificandi rationibus, quæ præcedentibus Tractatibus exprimuntur, ad pristinum statum omnia restituendo, adeo, ut Magistri navium unam duntaxat Certificationem cum specifica mercium advectorum designatione, juxta Formulam dicti Tractatus anni 1607 de singulis navibus exhibere teneantur, quod magis & securius inter suę Catholice Majestatis populos amicitiae & commerciorum jura coalescant. Cessante autem cum Belgio Unito hostilitate, nihil amplius Certificandum, quam quod mercimonia ad nullos eorum pertineant, qui vel Hanseatici non sint, vel iisdem cum Hanseaticis Privilegiis & juribus in Regiæ Maiestatis regnis acditionibus non gaudeant.

III. Donec verò regiæ Maiestati cum Ordinibus & Provinciis uniti Belgii, vel aliis quibuscumque Inimicis intercedit Hostilitas, fruantur Hanseatici Neutralitate, quæ ipsis à suę Maiestatis hostibus non negatur: ideoq; superioribus omnibus Hanseaticæ

seaticæ societati concessis salvis, libera sit eidem omni tempore cum Belgis unitis, aliisque quibuscunque Regiæ Maiestatis hostibus, commercandi, eorumque terras adeundi & relinquendi, merces terra marique inferendi & exportandi facultas: exceptis iis, quæ bellico usui convenientes ex ditionibus Hispanicis prævenerint. Qua in re, ne ullus subsequatur dolus, ea quæ art. 11. dicti Tractatus anni 1607. de mercibus in dictas Uniti Belgii Provincias non transvehendis, deque obligationibus desuper expediendis statuta sunt, quo ad omnia loca hostilia, circa modo dictas merces, deinceps observabuntur.

IV. Omnem ubique Hanseaticæ Civitates benevolentia testificationem Regi Catholico, eiusque subditis ac statibus exhibebunt, & præterea, tam navium, quam omnis nauticæ suppellestilis instruendarumque navium apparatus, pro cuiusque Loci Consuetudine, liberum, iustumque suę Maiestatis Catholice Ministris apud ipsas erit Commercium, unà cum omnibus aliis Commoditatibus, quas cuipiam alteri Principi & statui Neutrali, ac amico, quovis tempore & loco sunt concessuræ. Quas ante dictas pactionum Leges, Legati Hispanici ex una parte & Deputati Hanseatici, ex alia, manuum subscriptionibus & sigillis muniverunt, atq; pro maiori robore Regiæ Catholice Maiestatis & respectivè suorū Superiorū ratihabitiones desuper intra quatuor menses hinc inde procurare & extradere receperunt.

Actum Monasterii 11. Septemb. anno Christi 1647.

El Conte de Feneranda. Fray Joseph. Archiepis. de Cambray. A. Brun. David Gloxinius D. & Synd. Lübec. Gerhardus Coete D. Sen. Reipubl. Bremens. Johannes Christophorus Meurer. D. & Syndicus Hamburgensis.

Remonstratio argutiarum sive Sub - & Obreptionum quibus
Juriū Domani Anglicani Fiscalium prætensi Informatores, Do-
mum Teutonicam sive Stiliard, quæ est Lodini in Angliā, civitatibus
Hansæ Teutonicae indè à pluribus seculis quæsitam, plurimis juribus ac
privilegiis ornatam, continuoque hæc tenus possessam, novissime impa-
gnare & præsens Parlamentum, ipsumque adeo universum Populum
Anglicanum, vera opprimendo, falsa comminiscendo, circumvenire
ausi sunt. Londini nomine Societatis Hanseaticæ in Parlamento ex-
hibita die 3. Augusti anno 1659.

Remonstratio Sub- et Obreptionum.

I. SUBREPTIO.

In eo consistit, quod & saepius jactant Insultatores
isti, & ferè ubique fundamenti loco præstruunt: *Jura*
& *Privilegia Stiliardana* nisi mero beneplacito, gratiâ &
munificentia Regum Anglia, Populi olim publicique boni
commodis neglectis: ideoque, ut privato studio concessa,
posse quovis tempore, imò etiam deberen nunc, vindicatis &
restituvis populi, ut ajunt, juribus, à Parlamento omnino re-
vocari.

RESPONSIO.

Atqui hoc ipsum initio falso est, per meram gra-
tiam Hanseaticas civitates domum istam juraque ei-
dem annexa primitus obtinuisse. Quicquid enim juris
ineohabent (plane ut cætera nationis Teutonicæ privi-
legia apud Anglos) origine tenus haut beneficio Regio
acceperunt, sed officiis & benefactis suis meruerunt,
ad eo-

ad eoq; suo coque optimo maximo jure possident. Meruerunt autem:

1. Auxiliis Anglicano populo quondam, summo labore, minimâ impensâ contra Gallos aliosque hostes submissis.
2. Strenua pro Anglis adversus eosdem hostes dimicatione eorundemque profligatione.
3. Ob damna post id temporis magna cum injuria ab ipsis Anglis vicissim perpetra. Horū omniū compensationē Angli cā quidem tempestate, cum sive pecuniā sive ullo se redhostimento alio exæquare posse diffiderent, successere in locum debiti, inque solutum quasi crediti data sunt jura ac privilegia ista.

Id probant disertis verbis pacta & conventiones publicæ cum Henrico III, cum Eduardis, & frequentibus Angliæ Regibus initæ; Cum primis verò Transactio Ultrajectina, & plura alia documenta, quorum authenticæ scripturæ servantur Lubecaæ in Archivo Hanseatico.

Sequitur hinc

1. Falsum esse, quod dicitur non observato populi publicoque Angliæ bono jura ista quæsita esse.
2. Verisimum contrà, Angliam ingentis æris debito hac ratione liberatâ, in quo tum evidens Reipublicæ utilitas versabatur.
3. Indeque fit, ut pacta hæc utrinque sint obligatoria.
4. Et quidem in perpetuum, ob synallagma intrinsecum.

5. Consequens est: nec posse eadem pro lubitu & in utilitatem alterutrius partis, alterâ dissentiente (salvo equidem iure quod inter Gentes est,) revocari, non magis quam repeti aut vindicari pro lubitu venditoris res semel vendita ac tradita potest.

6. Imò etiam si mutuo diffensu à pactis illis recederetur, restituendæ tamen Civitates prius essent in eam causam, in qua fuerant 400. abhinc annis: ante videlicet impensis erogatas, operasque bellicas præstitas, ante damnum item perpetuum; & quidem cum omni causâ. Quomodo (ut alia taceantur) refundendi forent:

1. Sumptus illi auxiliares & bellici, utiliter quondam Angliae usibus impensi, una cum interesse 400. annorum.

2. Præterea operarum iisdem in bellis præstitarum calculus esset ineundus.

3. Nec non dannorum ab ipsis, sicut diximus, Anglis olim contra jus fasque Hanseaticis illatorum, una cum interesse temporis intermedii. Atque hæc quidem sola, damni videlicet istius æstimatio, cum ipsis Angliae Parlamentis eo tempore & calculantibus ita & ultro fatentibus, jam ante 200. annos excesserit summa in 200000. ^{lb.} Sterling: facile intelligitur, quanta in universum nasceretur debiti summa, si & hoc & illud & istud, una cum interesse adhæc tempora, & omnis præterea causa exactè computaretur.

7. At verotantæ obligationis, tot impensarum, tot laborū & bonorum jacturam cùm non pristinis saltem temporibus passæ sint Civitates; verùm adhuc etiam testentur, omni damno insuper habito, quâvis compensatione aliâ carituros se ferebentius, quâm mutuâ amicitiâ commerciique consuetudine cum Anglicano populo, dicto modo adeptis ac stabilitis; æquum est eis à Republicâ Anglie parem affectum rependi, utilitatesque Civitatum

tum terrâ marique omnibus modis foveri, juvari, & augeri potius quam imminui.

8. Planè autem ab omni ratione & humanitate alienum fuerit, sine ullo Civitatum merito aut delicto, abolita pristini temporis memoria affectataque officiorum oblivione, confictis præterea ratiunculis, contra amicitię fas cunctarumque bene moratarum gentium jura, de possessione Eas, (sicut Informatores illi quidem facere satagunt,) dejicere, juribusque pridem quæ sitis spoliare velle.

II. SUBREPTIO

Quâ utuntur, hęc est: *Quod, quoties de origine, titulo, & autoritate jurium Curie sive domus Styliardana loquuntur, ita loquuntur, ac si non per meram tantum gratiam, sed & inscio & in-vito populo Anglicano, per importunas preces, sordes, clandestinisque fraudibus Civitates possessionem ejus naclæ essent. Ideoque ut plurimum Regum tantummodo mentionem faciunt, Parliamentorum aut omittunt aut dissimulant callide: Nullo alio videlicet consilio, quam ut rerum initia ac progressus aut ignorentur prorsus, aut obliterentur, totumque hoc jus inde à primis quasi fontibus obstructum, populo ac plebi cunctisque rei gestae ignaris, reddatur invisum.*

RESPONDETUR.

At verò 1. Non soli Reges, in privatis ac Regiis consistoriis sive cubiculis suis, jura illa Civitatibus elargiti sunt, sed publicè etiam in Parliamentis fuere proposita, lecta, expensa, cum applausu approbata. Id quod authenticis literis, quæ in dicto Archivo Hanseatico periuntur, quandocumque opus fuerit, manifestè probatum dari potest.

2. Quin & Civitatem Londinensem, quæ potissimum hac in re Anglicani populi partem facit, non conscientiam modo horum omnium fuisse, sed & solenniter cuncta approbasse, &, quantum in se fuit, rata habuisse, similibus publicis documentis constat.

Sequitur hinc

1. Non tantum non solâ Regum gratiâ (quod primæ subreptionis argumentum erat) sed nec sola Regum autoritate (quæ altera est subreptio) niti jura ac privilegia nostra.

2. Falsum quoque est quod inscio & invito populo Anglicano data nobis sint; cum de scientia non minus, quam publico applausu veterum Parliamentorum, publicè constet; populus autem repræsentativè sit in Parliamentis. Indè quod Parliamentorum consensu factum est, totius populi authoritate, scientiâ, assensu, applausu, factum esse, sicut omnis juris ratio docet, censetur.

3. Falsissimum verò est, quod sordium, importunarum precum, fraudulentæ clandestinitatis, similius que artium insimulare Majores nostros conantur; quarum in eos, probato totius populi assensu, ne suspicio quidem cadere potest. Imò ipsos Adversariorum anteambulones quoties simile quid hodiernis aggressi sunt, Regum lenitate abusos, gratiæ ac favoribus eorum obrepississe, suis privatis utilitatibus litasse, vel inde manifestum

stum fit; quod, quicquid unquam impetraverunt contra Hanseaticos, detecta mox causæ in justitia abolitum, instar nubeculae semper evanuerit, jusque nostrum hactenus manserit integrum atque assertum.

4 Cumque jam Parliamentorum autoritate interveniente, populi totius communis sponsio facta esse censeatur; sequitur & hoc; ut cunque Regia nonnunquam autoritas Parliamentorum consilium admittat, tamen veterum atque æquè legitimorum Parliamentorum acta rescindi ab insequentibus Parliamentis, nec posse jure, nec per honestatem debere: cum nec par in parem habeat imperium, nec præsens Parliamentum facere velle credendum sit antecessoribus quod ipsum fieri sibi nolit à posteris suis.

III. SVBREPTIO

HUJUSMODI ferè est: *Data licet Hanseaticis jura quædam fuerint olim, id tamen factum esse certis sub conditionibus, certores respectus, & ad certos fines. Inter has sive conditiones, sive respectus, sive fines, præcipuam esse exportationem pannorum Anglicorum, ad quam Hanseaticos viciſſim ajunt teneri; & quidem in tantâ copiâ, ut tota natio Anglicana insignem inde sentiat utilitatem. Nam verò nullos pannos ab Hanseaticis amplius exportari,*

sed commercium illud totum rediisse ad ipsos Anglicanos, puta Adventurerios. Hos uno anno sapè bis amplius exportare, quam Hanseatici olim duobus aut tribus annis; Ita cessante conditione & fine, cessare utique jura ipsa. Sed

RESPONDETUR:

1. Pannorum exportationem quod attinet, jam ex supradictis constat, futura Angliae commoda atque utilitates non fuissent juris Hanseatici praecipuam aut solam sive causam sive conditio nem; sed potius, ut ipsa Anglia immenso liberaretur debito, quo Civitatibus contractus tempore erat obnoxia. Atque in eo quidem tum temporis maximum totius populi versabatur emolumen tum, ut Hanseaticæ Civitates in solutionem debiti acciperent jura potius ac privilegia quædam pro tot beneficiis præque immensâ pecuniae summâ.

2. Hinc nostris quoque temporibus non tam ad Angliae si ve emolumenta sive damna, quæ sentire forte ex horum privilegiorum concessione Anglia possit, respiciendum est; quam ad id quod principaliter actum fuit, nempè ut Hanseaticis coemendi & evehendi panni Anglicani in perpetuum jus esset, præ aliis nationibus, idque ob præcedentia eorum merita pariter & damna perpessa.

3. Quin ut resolvatur totum illud, quod ad finem unum vel alterum aut sub conditione aliquâ contractum est, oportet hoc in ipsa conventione expressum esse, cum cæteroquin unius rei plures possint esse fines accessoriæ; nec omnis conditio habeat vim pacti resolutivam, sed ea tantum, quæ totius conventionis vera & sola causa fuit, ac specialiter ita contractui adjecta, ut cesse fante illa, contractus habeatur pro dissoluto.

4. Tum quod apprimè notandum, & toti Angliae perquam est

est notissimum, ipsaque adeo Adventureriorū Hamburgensium societas palām testatur, non modò non cessare evectionem pannorum, (quamvis ab Hanseaticis nunc quidem nihil evehatur) sed nec per Hanseaticos stetisse hactenus aut adhuc stare, quo minus in pannarii istius commercii evectionisque possessione ipsi manserint. Nemo autem sine culpā suā damnum pati, multo minus qualito jure privari debet.

Sequitur hinc iterum,

1. Cum Hanseatici jus suum acquisiverint titulo valde oneroso, manere illud perpetuum & irrevocabile:
2. Nec posse revocari aut mutari conditione quamvis extrinsecā & accessoria aliqua cessante.
3. Ut nec fine uno vel altero accessorio cessante.
4. Multo minus privatæ utilitatis causā.
5. Multo imo minus si pars altera eodem adhuc emolumento, quamvis per alios, fruatur.
6. Cum nec liceat naturaliter alterutri parti resilere à tali contractu suæ utilitatis gratiā, invitā parte alterā, infinitam inde ləsionem passurā.
7. Frivole itaque agere patet Informatores, qui ejusmodi fucis fallere improvidos & incautos satagunt.

IV. SUBREPTIO

Est similis fermè priori. *Exspirasse enim jus Hanseaticum, ajunt, adeoque jus domus Stiliardane, quod ipsa corporatio, hoc est corpus et subiectum, cui jus illud initio quæsumum est, deserit esse, aut saltem ob raritatem Germanicorum mercatorum vix appareat.* Ideò cessante simul domus illius commercio, *Angliae utilitatibus consecrato, cessare ipsum jus.*

RESPONDETUR:

Atqui 1. modo demonstratum est, solius pannariæ utilitatis causa non venisse Hanseaticos in possessionem Curiæ Stiliardanae.

2. Nec prout commodum fortè atque utile est alterutri parti, contractum illico dissolvi aut enervari.

3. Ipsa obiectio de corpore seu subiecto privilegiorum sublato aut saltē non amplius conspicuo, si referatur ad Civitates, manifestè falsa est. Quis enim ignorat fœdus Hanseaticum inter præcipuas urbes (ut sunt: Lubeca, Brema, Hamburgum, Dantiscum, Brunsvviga, Colonia Ubiorum, &c.) durare in hunc diem, nec emortuum esse corpus, licet ex 72. Civitatibus, quibus olim constabat, multæ imbecilliores secessionem fecerint, non nullis ob libertatem etiam amissam exclusis. Certè adhuc conventus suos celebrant, & Legatos mittunt coniunctim, & in Germaniaæ Constitutionibus publicis, tām recentioribus, quam antiquis earum fit mentio honorifica, & in Gallia, Hispania, Suecia, Dania, Moschovia, Polonia, Belgio, & agnoscuntur adhuc, & juribus suis, tanquam corpus fœderatum fruuntur. Sin respiciatur ad mercatores in domo Stiliardana commorantes: quomodo horum vel paucitas vel factum aliquod, efficere poterit ut ipsa Domus Civitatibus auferatur? cum:

1. Nec iidem mercatores, sed Civitates Hanseaticæ sint Curiae illius Domini.

2. Necdum admisisse eos quid, amissione juris ullavé tali pœna dignum, unquam hactenus auditum, aut probatum est.

3. Etsi quid tale delinquerent, pœnæ suos tenere debent autores.

4. Infrequentia vero eorum nec ipsis imputari potest, cum occupato paulatim ab Anglis pannario commercio, ipsi nunc ab eodē (quo jure quāvē injuriā) exclusi, ad tantam paucitatem & infrequentiam, invitissimi sane, redacti sint; ut nulla ratio permittat sine culpā suā, præterque omne meritum afflictis addere afflictionem, injurias injuriis cumulare.

5. Imo Informatores ipsi præcipuo hoc colore utuntur, restringendū esse extraneis Anglicanum commercium, ut Angliæ subditi eo soli fruantur. Contraria vero sunt: & cupere & intendere planè exterminium peregrini commercii, & tamen punire velle nostrates ademptione juris sui, quod ad paucitatem redacti non majori numero & amplius hic commercium frequentent. Planè contra naturalem rationem est, qui jam in alterius commodum cessit aliqua parte juris sui, eum privari porrò omni reliquo jure, ob hoc ipsum, quod parte illa cesserit.

6. Denique iuris à communi ratione haud alieni regula est: Collegium quod in plurimis personis cœpit, posse vel in tribus aut minori etiam numero conservari.

Sequitur hinc

1. Falsum planè, & evidentissimæ veritati contrarium esse, quod de sublatâ, destructâ, imminutave corporatione illa, cui privilegia juraque memorata quæsita sunt, objiciunt.

2. Neque esse querendum, quid utilitatis hodiè post tot annorum spacia, sive in publicum, sive privatim Angliæ conferat domus Stiliardana (semel enim demonstratum est, argumentum hoc esse invalidum) sed utrum Civitates Hanseaticæ eadem domo adhuc commodo suo (quale & quantumcunque sit) uti velint & possint.

3. Etiam

3. Etiam tres aut duos, imo unum Mercatorem nomine Hanseaticæ societatis ibi commorantem, conservare totum jus Hanseaticum.

4. Quoad facta inhabitantium, si quæ probentur, distinguendum esse factum totius societatis, à facto singulorum.

5. Et falli itaque Informatores, & eosdem fallere Parliamentum populumque Anglicanum, quoties hoc argumento ad convellendā domus Stiliardanæ jura utuntur.

V. SUBREPTIONI

Locum facit aliis adhuc utilitatis Reipublicæ populique Anglicani prætextus. Ajunt enim: *Ærarium sublatâ domo Stiliardanâ auctius reddi posse annuatim 2000, libris Sterlingorum: Quâ specie non solum incertos circumveniunt, sed et populo os oblinere student, et eundem contra Hanseaticos exacerbare.* Verum enimvero,

RESPONDETUR:

1. Jam antè constat, ubi mutua obligatio est, & par jus inter contrahentes, non posse alterutrius commodi gratia alteri ius suum adimi vel minui.

2. Et quæ ratio unquam hoc ius dictavit? Licere mihi adimere alteri, quod jure in perpetuum quæsito ille possidet, meæ utilitatis causâ?

3. Quæ autem utilitas esse possit in eo? quod non solum ab honestate abit, sed & cum dispendio gloriæ nominisque Anglicani coniunctum foret?

4. Nam & illud, quod fraudari innuunt ærarii reditus Stiliardanæ domus occasione, indeque istum sibi 2000. libraru computum efficiunt, nec probatum hactenus vidimus, & ut falsum planè ab Inhabitatoribus Stiliardæ asseritur.

5. Credibile est admodum, totum quod exinde percipetur commodum, hoc ipsum privatos homines sibi aucupari potius, quam studio juvandi boni publici.

6. Si quae tandem utilitas publica spectanda hic esset; pro exquisitissimâ sua prudentiâ tamen judicabit Celsissimum Parliamentum, utrum præstet exigui lucelli causâ (nec enim ad Thesauros Angliae, terræ inter Europæas opulentissimæ ista summa plus conferre potest, quam aquæ guttula Oceano Britannico aspersa) vim adhibere juribus Civitatum Hanseaticarum, cum jaætura amicitiae commercique propè Germanici (maritimum enim Germaniæ commercium, totum penes Civitates est) an potius 400. annorum amicitiam, jura & Commercii consuetudinem, servare porrò integra, ne dicam, (quod maximè tamen utriusque partis bono fieri potest) augere.

Sequitur hinc

1. Fucum fieri, merumque & inanem esse prætextum, quicquid hic de publica utilitate iterum jaætatur,

2. Quin imò interesse & expedire magis Angliae; Hanseatica jura & feryari intacta & augeri potius.

VI. SUBREPTIO

HÆc est, quod vociferantur: *Reges defunctos jam pridem reoccupasse possessionem domus Stiliardicæ; nostram contra possessionem per vim & intrusionem, ut loquuntur, demò quesitam, illegitimam & injustam esse.*

RESPONDETVR:

At verò 1. manifestus hic dolus committitur, dum acta publica nec bonâ fide nec plenè allegantur. Afterunt enim initium actionis; exceptiones vero oppositas & litis exitum omittunt.

Mutilatò ingerunt, quid unus vel alter Rex ad importunas Hanseaticis male cupientium preces, causa nondum cognita forte statuerit facere; reticent atque occultant, quid secutum sit, quis, causa cognita, precumq; injustitia detecta, fuerit rei exitus, quomodo denique judicialibus litigiis omissis, ad peculiares conveni-
tus, colloquia & amicabiles tractatus cuncta semper remissa.

2. Nec tamen ullius Regis tempore eousque deeventum est, ut Civitates de possessione sua dejectæ fuerint.

3. Nam & quod Elisabetha Regina occupare Stiliardam tentaverit, non diturnum fuit; manentibus nihilominus in continua possessione Civitatibus, quod & res ipsa comprobatur, & notissimum est toti populo Anglicano.

Sequitur hinc:

1. Falsò & absurdè asseri, occupatam olim à Regibus Stiliardam transiisse in Domanium Reipublicæ hujus in eoque adhuc esse, aut saltem jure vindicari posse:

2. Falsum quoque esse, quod de reoccupata per vim & intrusionem nostratium possessione fabulantur.

3. Et num vel verisimile saltem est, paucos aliquot Mercatores Stiliardam inhabitantes, homines certè privatos, potuisse unquam vi aut intrusione reoccupare fundum controversum, palam, in conspectu Regum, regiaeque aulæ (nec enim claram eorum quenquam hoc fieri potuisse) ipsis Regibus nolentibus? Quomodo invitâ Elisabethâ, Reginâ Anglicano populo optimè cupienti? Quomodo invitâ Parliamentis? Quomodo vidente & spectante populo Londinensi? Quæ vis? quæ intrusio istos potuisse tueri contra Regum, Reginæ aut Parliamentorum voluntatem?

4. Unde manifestum fit, Civitates & mansisse semper & ad-
huc

huc esse in possessione legitimā, perpetuā, & continuā domus istius. Legitimā, quia onerosissimis modis ac titulis initio quæsita; Perpetuā, quia continuata; Continuā, quia nunquam interrupta.

VII. SUBREPTIO.

Processum Schaccharii judicij respicit: *Hoc enim ideò competens forum esse volunt, quoniam causa ipsa spectet ærarium & dominium Republicæ. Talium rerum verò competentes judices esse Barones & Assessores dicti judicij; vel si hoc declinare velimus, non posse tamen recusari Custodes libertatis Anglicanæ nuper ad vindicanda & stabienda populi jura constitutos.*

RESPONDETUR:

Atqui 1. Et jam olim & nuper memorialibus exhibitis demonstratum fuit, quamobrem negotium hoc Stiliardanum ad judicia Republicæ huius trahi, ipsā quippe rei naturā refragante, nequeat. Ubi enim ipse populus Anglicanus (sive actor, sive reus sit) partis locum obtinet, quomodo vel ipse vel eius nomine dicti Barones & Assessores poterunt in eadem causā esse judices?

2. Ac certè sequeretur hoc fundamento posito, posse omnium Regum nationumque alia vel similia cum Anglis pæta, fœdera, conventiones, jura quæsita, quamprimum Angliae commodum visum fuerit, vel si quid in iis Anglia desideret, ad Tribunal hoc Schaccharium vocari: Id quod profecto nō modo absurdū, sed ab omni quoque gentiū ratione foret alienissimum.

3. Nec dubitari ullo modo poterit, conventiones & pæcta cum Hanseaticâ societate inita, utcunque privilegia latiori vocis usu appellitentur, esse veros contractus gentis cum gente; adeoque tum ratione contrahentium, tum materiae in contractum deductæ, ab omni alterutrius partis jurisdictione exempta, nec sine manifesta nullitate in alterutrius foro posse disceptari. Nam & Societas Hanseatica, quoad fœdera, commercii securi-

tatisque suę causā pangenda, liberas habet manus sui que est arbitrii, ac ob id, si quid cum iis commercii gratia contractum est, tanquam cum libero populo actum censeri, nulloque alio quam jure & judicio inter gentes recepto terminari debet.

VIII. SUBREPTIO.

Denique hæc est: *Quod Hanseaticas Civitates perdidisse omne commercii jus apud Anglos existimat, quoniam in Moschoviā, Norvegiā, &c. similes sibi commerciorum sedes fixerint.*

RESPONDET VTR:

Atverò hoc quidem nullā ratione nititur. Nec enim, Anglicanis privilegiis acceptis, Angliae soli asscripti fuerint Majores nostri cum commercio suo, nec ullā conventione aut pacto alibi commercari sunt prohibiti. Imo, nè ullibi quam in Angliā commercarentur, nè ullus quidem Rex Angliae vel Parlamentum postulavit unquam: ut taceatur, ipsā notorietate confutari has inanias, quā constat ultra 300 annos dictis in locis commercium exercuisse Hanseaticos, manente interim nihilominus Anglicano commercio juribusque ibidem quæsitis.

Ex his omnibus collectim sequitur & concluditur:

1. Prætenorum Informatorum informationes ac petitiones, quibus jus alteri quæsitus occupare satagunt, tendere contra legem omnium universalissimam: *Quæ tibi non vis fieri alterine feceris;* tendere contra dilectionem Christianam, contra ipsa denique jura Anglicana, utpote à divinis & naturæ legibus procul dubio nunquam recedentia, adeoque esse injustas omni jure.

2. Ideo-

2. Ideoque nec audiendas, sed in ipso limine Parliamenti re-
jiciendas.

3. Imò ut pernicioſas & ut nomini Anglicano probroſas,
(quid enim honesti habet? quatuor ſeçulorum amicitiam, com-
mercii propè totius Germanici conſuetudinem, tot præterea pa-
ctorum fidem atque conſtantiam ſpe lucelli 2000. librar. Ster-
ling: incidere uno iictu velle) damnaſas: Quin

4. Nec ſummae ingratitudinis notam evitaturas, ſi repute-
tur ſimul (quod Inſtitutores iterum de induſtria tacent) qua-
ntum commodi iam diu Hamburgum præbuerit Anglicano po-
pulo, præbendo ſtapulam mercibus Anglicanis: Quantam
porro frumenti copiam ſuppeditaverit plerisque annis Lubeca,
cum ſumma eius penuria laboraret Anglia, quam liberali deni-
que manu, Senatus Lubecensis nuperrime admodum Anglis
Hamburgi commorantibus (reclamantibus licet Lubecenſium
ſtatutis) transvectionem mercium Anglicarum per urbem ſuam
ex mare Baltico, periculi tum bellici, tum vitanda longioris &
diſſicilioris per fretum Danicum enavigationis gratia, donec
piæſens Boreale bellum defœiat, permiferit; alia officia, quæ à
ſingulis Hansæ Civitatibus ſperare indies natio Anglicana po-
ſit, ut iam prætereantur.

5. Contra vero, ultro ſequitur & concluditur, Civitates
Hanſeaticas niti optimo & firmiſſimo iure, ac ob id in poſſeffio-
ne & iure ſuo intemeratè eſſe relinquendas.

6. Nec cuiquam, nedum Inquisitoribus eiusmodi ſub pu-
blicæ autoritatis ſpecie fallentibus, permittendum eſſe, quo quid
fiat agatur vè præiudicio illarum.

7. Id vero & glorioſum eſſe nomini Anglicano, & in publi-
cum (ſi penitus res introſpiciatur) fore quam maximè utile &
ſalutare.

*Quare dictarum Civitatum totiusque federatae societatis
Hanseaticæ nomine peto:*

1. Informationes tales & similia Tentamina ad-
versus manifesta & notoria Stiliardanæ domus jura,
impostorum à limine judiciorum statim removeri.

2. Si quid dubium oriatur quod domum aut jura ejus
spectet, pro more inter moratores gentes, & hactenus
etiam inter ipsam Angliam & Hanseaticas Civitates
observato, ad amicabiles tractatus inter Rempublicam
hanc & dictas Civitates remitti:

3. Cuncta interea in statu suo integra & inteme-
rata, adeoque in specie exemptionem illam ab oneri-
bus tam personalibus quam realibus, qua hactenus Sti-
liardæ Inhabitatores usi sunt, secundum antiqua privi-
legia, sine infractione relinqui:

4. Denique Hanseaticis Mercatoribus, tum con-
servandi tum augendi inter Anglicanum populum &
Germaniam mutui commercii gratiâ, pristinam adna-
vigandi commercandique per Angliæ dominia liber-
tatem, prout olim, sine ullâ limitatione aut restrictione
impostorum quietam servari, prout hec omnia recta ra-
tio, jus & fas gentium postulant.

Formula inclusionis Civitatum Hanseaticarum in Pacem Hispano Gallicam Madriti die 22. Septemb. anno 1660.

Philippus Hispaniarum & Indiarum Rex

ET Nobis expositum sit Civitates Hanseaticas articulo 122. Pacis Hispano-Gallicae die 7. Novembris anni proxime elapsi millesimi sexcentesimi quinquagesimi noni inter Confederatos nostros implicitè contineri, pariter ut anno 1598. Instrumento Pacis Vervinensis sub nomine Civitatum maritimorum S. Romani Imperii disertis verbis comprehensæ fuerunt; quia tamen ex dispositione articuli 122. ante terminum declarationem nostram specialem desiderarunt. Itaque testamur vigore præsentium literarum apud Christianissimum Regem, Nos supra nominatas Civitates Hanseaticas in hunc finem pro amicis & Confederatis nostris agnoscere, ut participes fiant emulmentorum dictæ Pacis, sub iis conditionibus, quæ in allegato articulo 122. exprimuntur. Et ut hoc ipsum tanto melius innoteat, Mandavimus hanc declarationem manu & Sigillo nostro munitam, subscrip-
tamque à Secretario Status in duplo exhiberi Agenti Civitatum Hanseaticarum, ut unum exemplar possint offerre Christianissimo Galliarum Regi, alterum vero retinere. Madriti die 22. Septemb.
anno 1659.

Ego Rex

Don Luis Oyangura.

Epistola

*Epistola Caroli II. Angliae Regis pro commerciis
Reipubl. Bremensis die 18. Novemb.
anno 1661.*

L. S.
Regii.

C Arolus Dei Gratia, Angliæ, Scotiæ, Franciæ & Hiberniæ Rex, Fidei Defensor &c. Omnibus ad quos præsentes litteræ perverint, salutem.

Cum Proconsules & Consules Civitatis Bremensis, literis suis ptid. Calend. Sept. jam currentis à nobis petierint, ut Statutum à Nobis nuper promulgatū, quo prohibetur, ne ulla posthac mercimonia in Regna nostra invehantur, præterquam in navibus vel Nostratisbus vel eorum locorū propriis, ubi dicta mercimonia crescunt aut fiant; non extendatur ad præjudicium dictæ civitatis naviumque inde in Angliam commercia agentiū; Nos ex gratia Nostra singulari, & in testimonium amicitiæ Nostræ erga di-ctam civitatem declaravimus, ac per hasce literas Nostras declaramus, li- cere omnino dictis Bremensibus nautis & mercatoribus imposterum, sicut haetenus consueverunt, in portus & loca Regnorum nostrorum navigare & ibi commercia agere. Proviso, quod dicti nautæ & mercatores vel eorū Factores, juramento coram Officiariis Nostris præstito confirment, naves quibus utuntur aut usuri sunt, ad Bremenses proprie, absolutè & in perpetuum pertinere, esseque ab ipsis fabrefactas, aut pretio emptas, non solum mercede conductas, quodque Nautæ supradiictarū Naviū, aut major eo- rum numerus, dictæ Civitatis Bremensis incolæ sint. Proviso etiam, quod mercimonia in dictis navibus onerata vel oneranda territoriis dictæ Civitatis, vel in circumiacentibus Imperii Romano-Germanici terris crescant aut fiant, vel aliunde in portum ejus Civitatis communiter primò adve-hantur, ut inde in alia loca & regiones transportentur. Quibus singulis ritè præstitis & observatis, volumus ut dicti Nautæ & Mercatores Bremenses liberè navigent in Regna nostra, ibique commercia agant, absque metu confiscationis, molestiæ aut ullius periculi, non obstante prædicto statuto. In cuius rei testimonium hasce literas Nostras, Regali sigillo Nostro mu-niri fecimus & manu Nostra signavimus. Datum ad Palatium Nostrum VVestmonasteriense, die Mensis Septembris prædicti decimo octavo. Anno Domini 1661. Regnique Nostri tertio decimo.

Ad mandatum Serenissimi Domini Regis

Edu: Nicholas.

F I N I S.

لیلی